

·
·
·
·
·
:

: 500

CIP -

246464

"",

- , / -

, 2014.

-18 : .: 20

ISBN 13 978-608-95237-3-2

EAN 9786086523732

)

Содржина

Извршно резиме	2
ДЕЛ 1 - ВОВЕД ЗА РЕГИОНОТ	4
1.Опис на локалитетот	4
2.Структура на населението	6
3.Развој на индустријата и стопанството во регионот	7
4.Регионот низ историјата	8
5.Природни богатства и потенцијали за развој на туризмот	9
ДЕЛ 2 - ГРАДЕЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА	14
1.Кус преглед на туризмот на национално ниво и негово поврзување со регионот	14
2.Значење на туризмот во регионот	16
3.Дефиниција за туризмот во регионот	17
4. Развој на стратегијата	18
5.Стратешка рамка за развој	19
6.Управување со дестинацијата - анализа	20
7.Стратешки приоритети	22
8.Одговорност за управувањето со дестинацијата	30
ДЕЛ 3 - ТАРГЕТИРАН ПАЗАР НА ТУРИСТИ - СОСТОЈБА ДЕНЕС И ВО ИДНИНА	31
1.Искористеност на сместувачките капацитети	31
2.Преглед на пазарот на туристи и идни насоки	32
3.Маркетинг и промоција на туристичката понуда	34
4.Поширока програма на управување со дестинацијата	35
Анекс 1: Преглед на туристички локации со подетален опис	37
Користена литература и консултиирани содржини	38

2014-2018

- ,
- : () – , , ;
- , .
- , – ; ,
- , – ; , “ ”.
- .
- .
- .

, ,
, ,
,

Оваа Стратегија за развој на руралниот туризам во планинскиот венец Дешат го покрива периодот 2014-2018 и ги поставува некои од клучните прашања кои треба да се решат ако регионот сака да ги зголеми придобивките од туризмот, да обезбеди раст во регионалните приходи од туризмот и да направи поврзување со локалниот економски развој во контекст на негово зајакнување и создавање на нови работни места во регионот.

1 -

1.

1,560

,
11,750

73,088

131 km,

(52 km)

(71 km).

1969

(,)

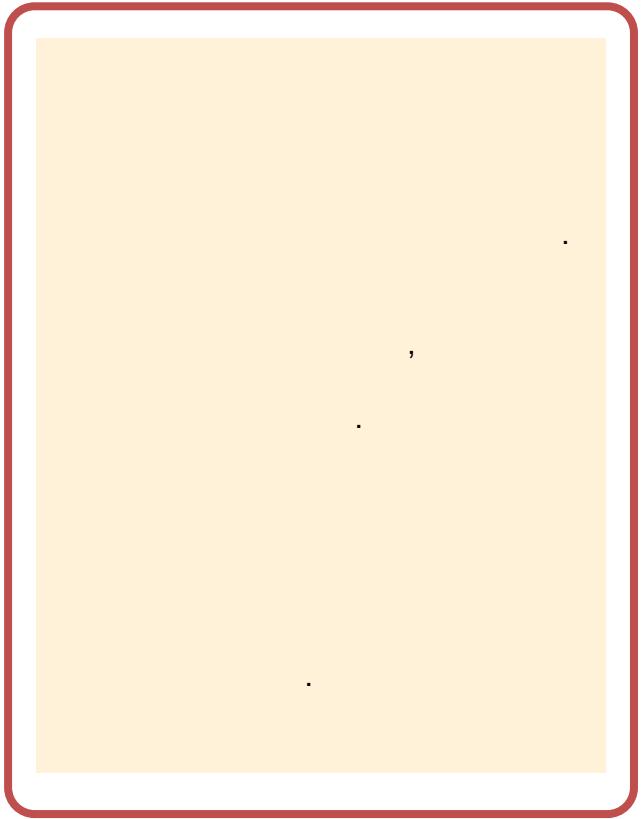
,

2,000

(2,375 m)

,
(2,345 m).

42

42

2.

.1:

15

	-	%	-	%
	520	3,7	257	4,1
	1.517	10,7	1.373	21,7
	7.442	52,5	3.375	53,4
	3.497	24,6	1.092	17,3
	487	3,5	98	1,6
,	649	4,6	93	1,5
	15	0,1	1	0,01
	10	0,1	-	/
	/	/	35	0,5
	14.198	100%	6.324	100%

3.

700

,
150

,
406

,
1400

,
20.000.

4.

,
2-

2

,

,
15.500

Deborus.
Dibri 1502.

,
II

19

,
64

,
4.200

17-19

, j ,

,

,

:

"

2000

5.

18

1.565

11

33

, 12

(38)

12

140

,

,

,

/

11

11

XVIII

(1468) , (, 9).
II, 19 .

XIX

15

2 -

1.

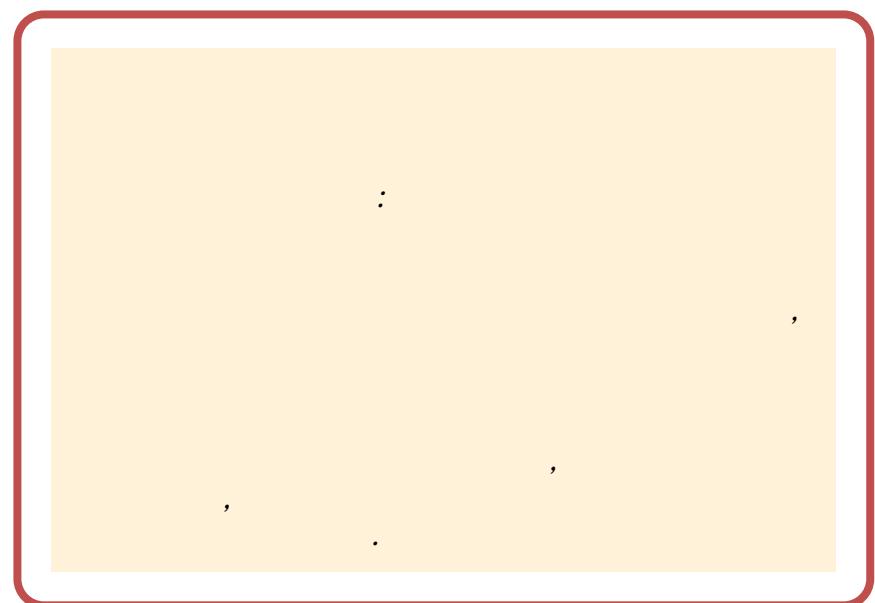
70%

(46.7%),

().

2013

2009 -

2.

3.

4.

:

()-

,

;

-

•

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

:

“ 2018

:

“

”

”

5.

5

• “

”

1

1

1

6.

-

,

,

SWOT

*
*
*

*
*
*

()

*
*
*

()

*
*
*

*
*
*

.)

,

*
*
*

*

()

*
*
*

*

, ,

()

*
*
*

*
*
*

*
*
*

SWOT

,

,

•

- ()

1

1

1

1

,

1

1

1

1

,

3

,

1

7.

.3:

,

)

+

+

+

-

-

-

wellness

-

-

-

,

,

(

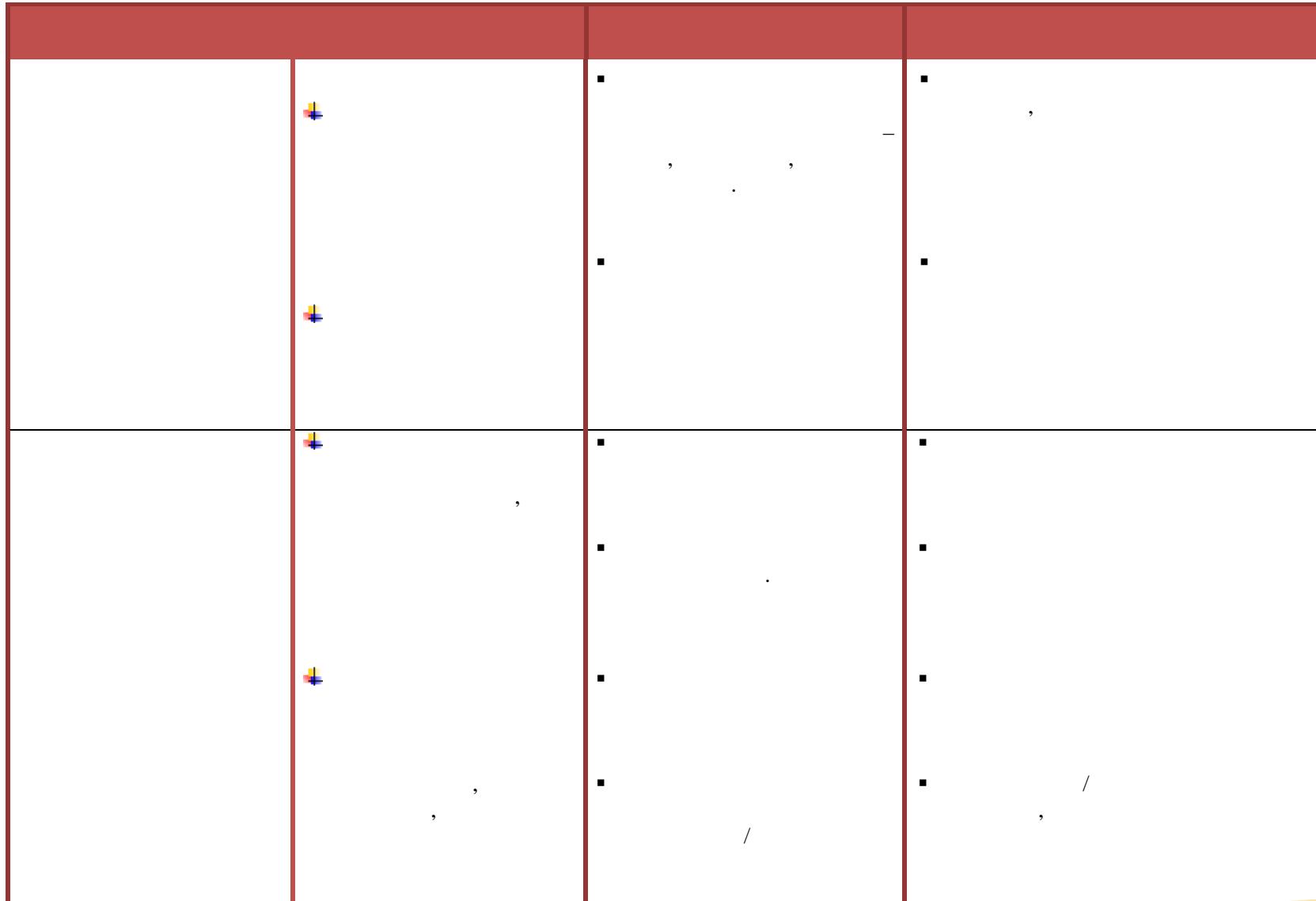
/

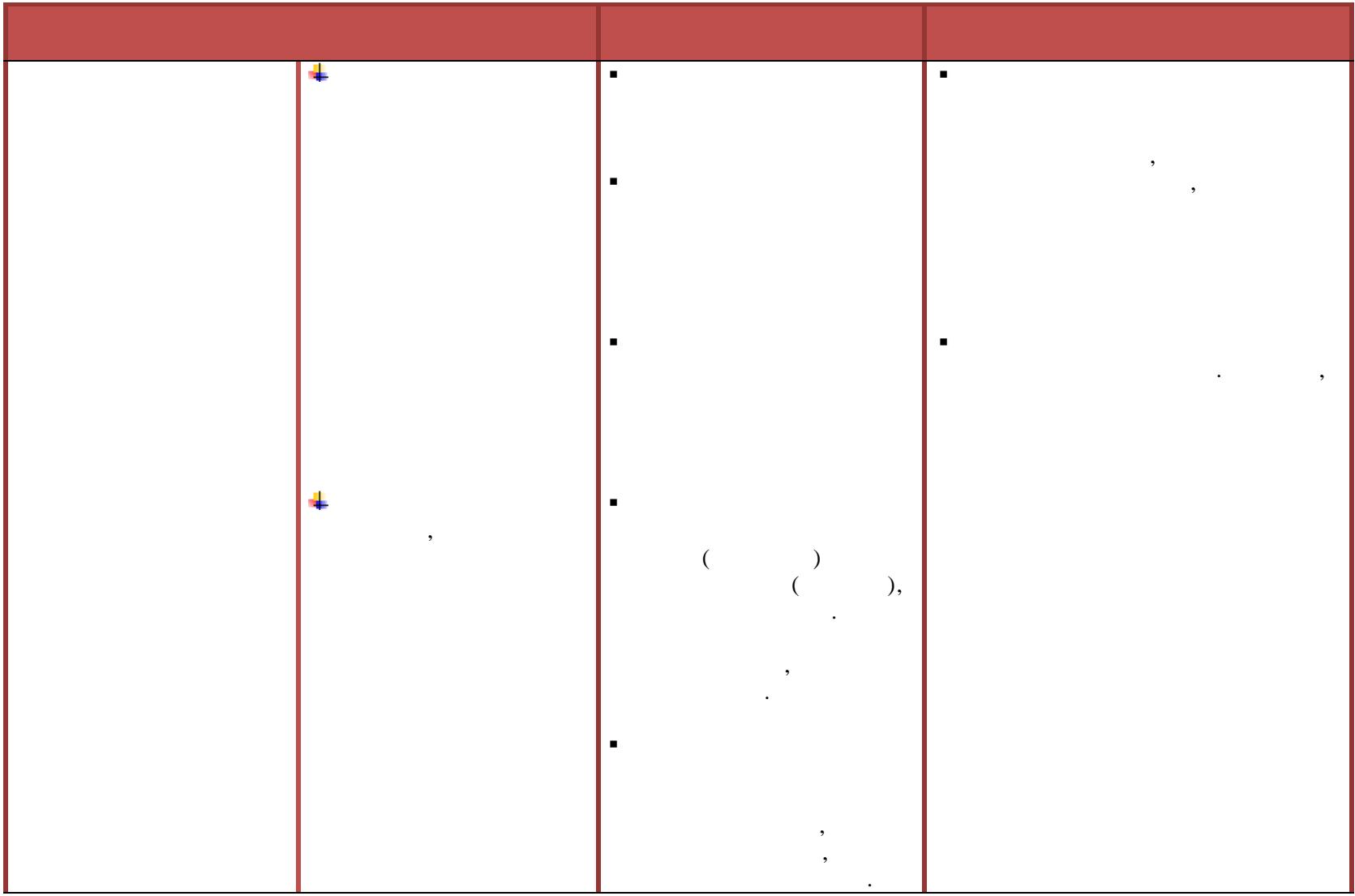
;

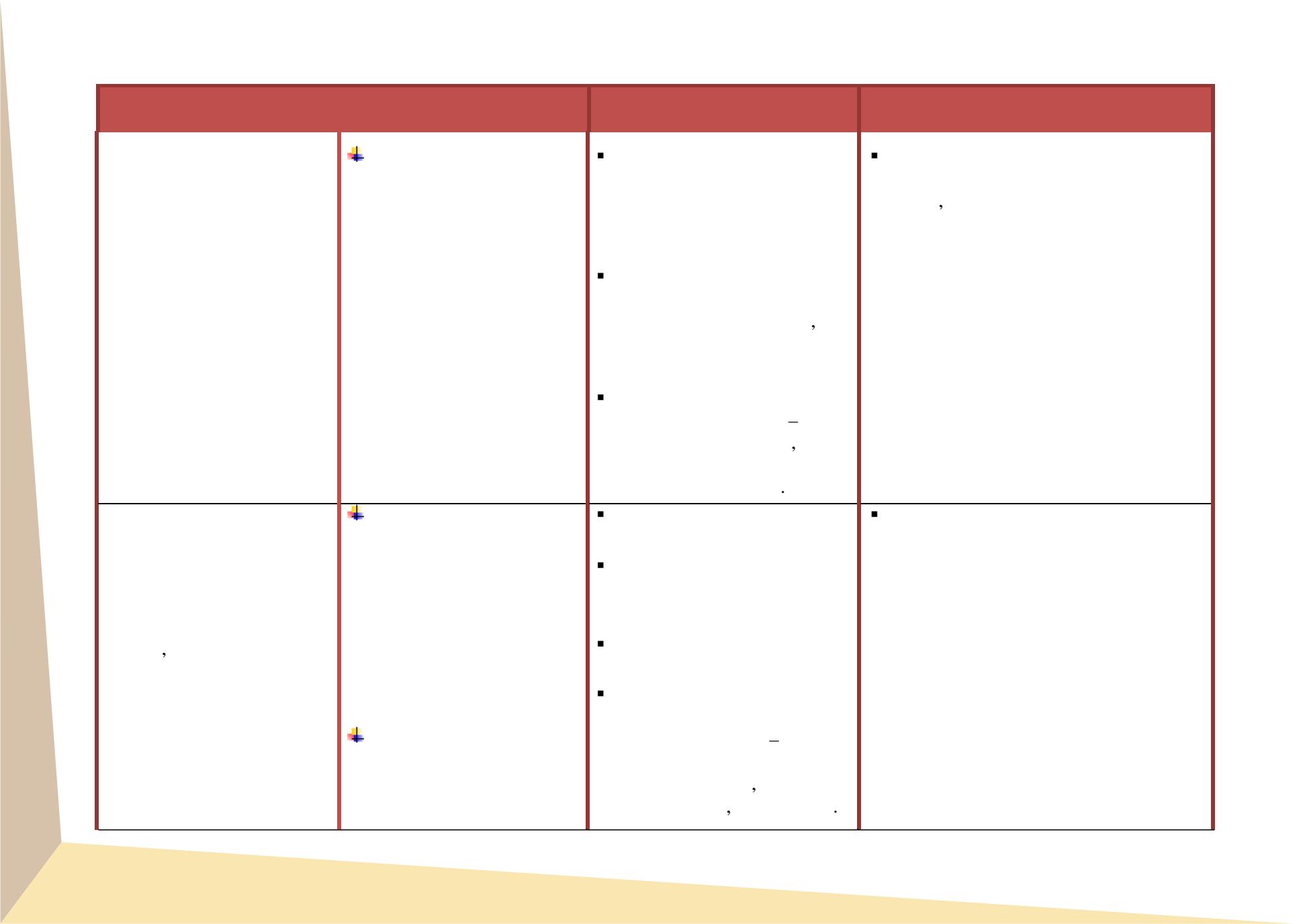
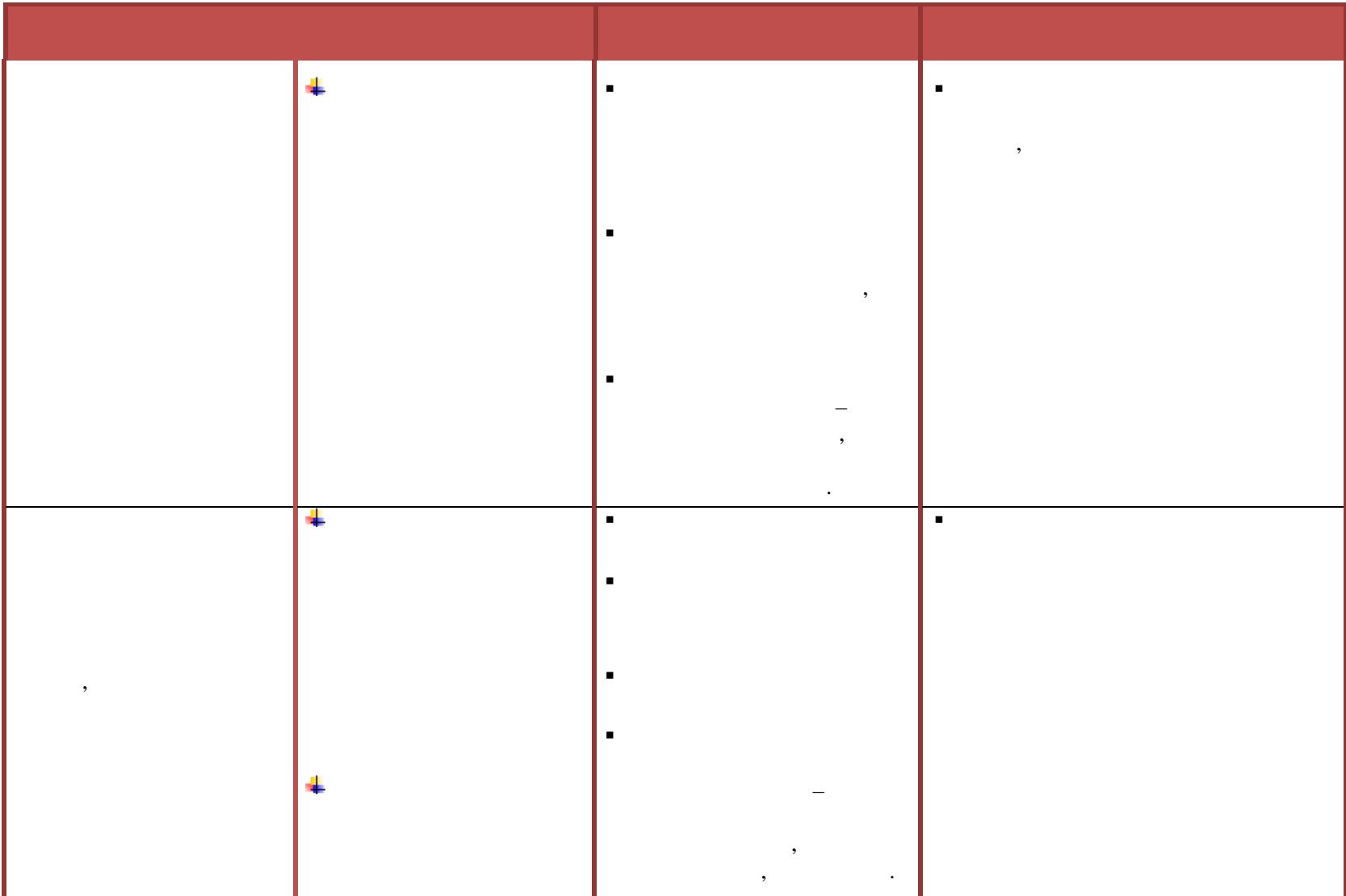
,

.

8.

,

—

,

()

,

:

•

,

—

,

,

,

•

,

•

,

,

.

3 -

1.

(), (), (), 14

:, , , , , , , , ,

2010 78% 12

2010, 78% 12
 , 5% 5 , 7%

2008 – 2010

2.

The image is a collage of various photographs. In the bottom right corner, there is a clear photo of a person wearing a blue and white striped shirt and blue jeans, riding a bicycle on a dirt path with trees in the background. To the left of this, there is a blurry photo of a landscape with a bridge over water. Above these, there are several other blurry or abstract photos, some showing what might be a person's face or a close-up of a plant. The overall composition is a mix of sharp and out-of-focus images.

2008 2012

. 4:

7

		2008 – 2012
1		190.000
2		160.000
3		145.000
4		100.000
5		85.000
6		70.000
7		70.000

2008-2012,

- 2013

3.

1.

2.

3.

4.

)

(

;

,

,

).

(

('

”, . 67/04),

,

(

)

,

.5:

•	,	,
•	—	,
•	,	,
•	—	—
•		
•	—	
•	,	,

1. 2009–2013, – 2009
2. 2010 – 2015, –
2010
3. 2009 - 2013, –
2010
4. , – 2013
5. , – 2009
6. 2013, – 2013
7. 2008–2012, – 2013
8. , , 2013
9. , – 2009

./ : 032 383 116
e-mail: ngirova@frlz.org.mk
www.frlz.org.mk

Projekt – Zhvillimi i qëndrueshëm rural në vargmalin e Deshatit – Projekt i cili realizohet në kuadër të komponentës së dytë të IPA programës – Programë për bashkëpunim ndërkufitar në mes Maqedonisë dhe Shqipërisë, thirja e tretë

Strategjia për zhvillimin e turizmit malor rural në rajonin e malit Deshat

Projekti eshte i finansuar nga Unioni Evropian

Botues:
Fondacioni për zhvillim të bashkësisë lokale Shtip

Për botuesin:
Neveneka Longurova Girova

Autor:
Gordana Stefkovska - Veljanovska

Përkthimi:
Në gjuhën shqipe: Shuip Marku

Dizajni dhe shtypi: Motiv plus

Tirazh: 500

CIP – Katalogizimi në publikim
Biblioteka kombëtare dhe univerzitare „Shën. Kliment Ohridski“, Shkup
246464
STEFKOVSKA VELJANOVSKA, Gordana; Strategjia per zhvillimin e turizmit malor rural ne
rajonin e malit Deshat
/ Gordana Stefkovska Veljanovska
-Shtip: Fondacioni për zhvillim të bashkësisë lokale Shtip, 2014.
-18 . : ilustr.: 20 cm
ISBN 13 978-608-95237-3-2
EAN 9786086523732
turizëm- strategjia - rural – malit – Deshat
COBISS.MK-ID 55453

Përmbajtja

Rezimeja egzekutive	2
PJESA 1 HYRJE PËR RAJONIN	4
1. Përshkrimi i lokalitetit	4
2. Struktura e popullatës	6
3. Zhvillimi i industrisë dhe ekonimisë në rajon	7
4. Historia e rajonit	8
5. Pasuritë natyrore dhe potencialet për zhvillim	9
PJESA 2 – PJESA 2 – PËRPUNIMI I NJË STRATEGJIE	13
1. Pasqyrë e shkurtër e turizmit në nivel kombëtar dhe lidhja e tij me rajonin	13
2. Rëndësia e turizmit për rajonin	15
3. Definicioni i turizmit për rajonin	15
4. Zhvillimi i strategjisë	17
5. Korniza strategjike e zhvillimit	18
6. Menaxhimi me destinacionin - analizë	18
7. Prioritetet strategjike	21
8. Përgjegjësia për menaxhimin me destinacionin	28
PJESA 3-TREGU I SYNUAR PËR TURISTËT–GJENDJA E TASHME DHE NË TË ARDHMEN	28
1. Shfrytëzimi i kapaciteteve akomoduese	28
2. Pasqyrimi i tregut të turizmit dhe kahjet për në të ardhmen	29
3. Marketingu dhe oferta turistike	31
4. Në programë më përfshirëse për menaxhim me destinacionin	32
Anekxi 1: Pasqyrimi i lokacioneve turistike me përshkrim më të detajuar	35

Rezimeja egzekutive

Kjo strategji per zhvillimin e turizmit rural ne vargmalin e Deshatit mbulon periudhen kohore prej 2014-2018 dhe i percakton prioritetet kryesore, masat dhe projektet qe duhet te zbatohen gjate kesaj periudhe te rendesishme, ne menyre qe rajoni te mund te rrise perfitimet nga turizmi dhe te siguroje rritjen e te ardhurave rajonale nga turizmi.

Rendesia themelore per zhvillimin e strategjisë per rajonin jane parimet e inkorporuara ne perqatitjen e saj, si edhe procesi i cili eshte i organizuar ne baze te:

- pjesemarrje dhe angazhim i Grupit Lokal të Veprimit (GLA-LAG) - i perbere nga zyrtare komunale, komuniteti i biznesit, OJQ-te, institucionet edukative, dhe njerez te te rinj te shquar cilet do te mbajne perqejgesine per te ardhmen e rajonit te tyre;
- bashkepunimi në këtë grup multisektorial permes nje procesi konsultativ me intervista dhe fokus grupe qe te mund te jape kontributin e tij, edhe ekspertizen e nevojshme per te ndertuar strategjine.

Strategja bazohet ne dy parime kryesore :

- Qendrueshmeria - Te gjitha palet e interesuara te vërrejnë rendesine e turizmit per mireqenien e rajonit, diversitetin kulturor, prosperitetin ekonomik dhe ruajtjen e mjedisit jetësor;
- Partneriteti – Bashkepunim me tjeret si parakusht themelor dhe me i rendesishem per te siguruar mundesi maksimale per zhvillimin e turizmit dhe perfitimet e tij.

Ne strategjine jane inkorporuar shume elemente te rendesishme te ofertes turistike për rajonin te cilat varen nga bukurite e trashegimise se saj natyrore dhe kulturore dhe jane te bazuara ne resurset rajonale per zhvillim, dhe te orientuara kah nje qellim kryesor: " Të ringjallet turizmi me të gjithë fuqinë dhe dinamikën e tij dhe të sigurohet zhvillimi dhe prosperiteti e rajonit rreth vargmalit Deshatit ".

Qellimet specifike metutje rrjedhin nga qellimi kryesor dhe janë të formuluara sipas mënyrës që vijon :

- Te sajohet oferte e vecante turistike nga produkte unike turistike, prej të cilave do te perfitojne zonat rurale dhe popullata lokale.
- Te zhvillohen iniciativa adekuate për marketing dhe fushata te brenduara qe do ti sjellin mundësi depërtuese produktit të ri në tregun e turizmit ne mbarë rajonin.
- Te zhvillohet kuptim gjiperfshires i tregut lokal dhe rajonal ne fushen e turizmit me qellim që te permbushen dhe te tejkalojen pritjet e klienteve.

Si rezultat, strategja ofron nje analize adekuate per rajonin, dhe definon percaktimet strategjike dhe ofron projekte te pershtatshme per zhvillimin e turizmit rural malor ne rajon. Oferta Globale turistike per vizitorët ne rajon eshte e ndertuar drejt turizmit skijor dhe te lixhave, i kombinuar me natyren e paprekur, arkitekturen e caktuar, sportet me aktive, aventuren dhe emocionalitetin etj.Kjo eshte baza mbi te cilin rajoni do te ndertoje brendin e tij dhe do ti organizoje strategjite e saja te marketingut. Si edhe dhe aktivitetet per te promovuar dhe per te terhequr turistet ne zonen rreth vargmalit Deshat.

Kjo strategji per zhvillimin e turizmit rural ne varg malor Deshatit mbulon periudhen 2014-2018 dhe percakton disa nga ceshtjet kryesore qe duhet te adresohen nese rajoni deshiron te maksimizuar perfitimet e turizmit, per te siguruar rritjen e te ardhurave ne turizmin rajonal dhe per te bere lindh me zhvillimin ekonomik lokal ne kontekstin e forcimit te saj dhe krijimin e

PJESA 1 - HYRJE PËR RAJONIN

1. Përshkrimi i lokalitetit

Vargmali i Deshatit shtrihet ne kufirin shqiptaro-maqedonas dhe eshte pjesa e zinxhirit të maleve Shar - Korab - Deshat- Kercin - Stogove - Karaorman. Mali i Deshatit ze pjesen qendrore në vargmalet e Korabit.

Kah veriu Deshati nderlidhet me malin e Korabit, ndersa ne jug me malin Kercin. Kurrizi malor i malit të Deshatit shtrihet ne drejtimin te veri-jugut, me gjashte kreshta(maja) malore që janë me te larta se 2.000 metra, nga te cilat me mbreslenese jane maja e Velivarit (2,375 m) dhe maja Golem Kercin (Kërcini i madh me 2,345 m). Majat tjera te larta janë Deli Senica, dhe Suva Bara.

Ne vete malin ka disa liqene te vogla glacijale (akullnajore). Me i ndëgjuar nga ata eshte liqeni i Lukoves, i cili gjendet ne pjesen verilindore te malit në lartësi 1,560 metra mbi nivelin e detit dhe paraqet liqenin me te ulet akullnajor ne Maqedoni. Kurse ne anen lindore te malit rrjedh lumi Radika, i cili e ndan Deshatin nga mali Bistra dhe mali Stogoves.

Me rëndësi është te theksohet se pjesa me e madhe e malit i takon Parkut Nacional te Mavroves. Ne rastin me Parkun Nacional te Mavroves, per shkak te vlerave te vecanta natyrore, ne vitin 1949,brezi pyjor rrerh fushes se Mavroves me një sipërfaqe prej 11,750 ha eshte shpallur si Park Nacional. Ne vitin 1952, kufiri i parkut u rrit ne menyre te shumfishtë, duke zene një sipërfaqe prej 73.088 hektare, ahtu që ne kufijte e parkut jane inkorporuar edhe malet e Korabit dhe Deshatit.

Rajoni rrerh vargmalit të Deshatit paraqet rajon malor i gjallerishëm me shumllojshmeri ë shprehur dhe shume mahnjtes. Ne kuader te ketij vargamali shtrihen teritoret te komunes se Dibres dhe Mavroves dhe Rostushes.

Rajoni i Dibres ndodhet ne pjesen e skajshme perendimore te Republikes se Maqedonise, prane kufirit me Shqiperine. Nga Shkupi eshte i larguar 131 km, kurse qytetete me te aferta me te jane Struga (52 km) dhe Gostivari (71 km). Dibra shtrihet ne pjesen juglindore te zones se Dibres ne renzen e malit Deshat (Krcin) ne një lartesi mbidetare prej 625 metra. Gjithashtu, ne lindjen e saj Dibra eshte e rrethuar me malet e Stogoves kurse ne jug me alin e Jabllanices, te cilet e ndajne Dibren nga zonat fqinje te Kercoves dhe në të Drimkolit në pjesën e Struges. Qyteti i Dibres ndodhet prane bregut te liqenit artificial te Dibres, i cili eshte krijuar në sajë të ndertimit te diges së Spiljes ne vitin 1969 ne rrjedhen (derdhjes) e lumit Radika ne Drinin e Zi, krejtësisht në afërsi të skajit jugor te qytetit.

Ne suazat administrative te Komunes Diber, perkasin vendbanimet e meposhtme: qyteti i Dibres, si qender me e madhe urbane ne rajon, dhe fshatrat: Banjishte, Bomove, Gari, Kosovrasti i eperm, Kosovrasti i poshtem, Konjara, Krifca, Mogorca, Osoji, Otishani, Rajcica , Sollokiqi, Spasi, Tater Elevca, Taraniku, Hamja dhe Xhepishta.

Ne pjesen e komunes së Mavroves dhe Rostushes, nuk ka ndonje qender me te zhvilluar urbane, por drejt komunes gravitojne 42 fshatra si dhe vendbanimet: Axhievci, Belicica, Bibaj, Bitushe, Bogdev, Boletin, Velebrde, Volkovi, Vidushe, Verben, Verbjan, Galicnik, Grekaj, Duf, Zhirovnicë, Zhuzhel, Jance, Akcilnice, Krakornice, Leunove, Lazaropole, Hanet e Mavroves, Mavrove, Nivishte, Nikiforove, Nistrove, Nicpur, Novo Selle, Orqushe, Prisojnice, Rosok, Rostushe, Ribnice, Selce, Sence, Skudrinje, Sretkove, Sushice, Tanushe, Trebishte, Tresoncja dhe Cerova. Rendesi me te madhe per zhvillimin e komunes ka qendra turistike e Mavroves.

Liqeni i Mavroves paraqet nje perle te vertete ne parkun nacional dhe në vetë komunen. Edhe pse artificial, prapseprap mahnit me bukurinë e tij sidomos kur shihet nga terenet skijatore të ngritura në malin Bistra. Perpos peshkimit ne liqe ofrohen edhe mundesi per camping, shitetje, etj. Rreth liqenit kalon rruga e mirembajtur me asfalt qe mund te shfrytëzohet edhe për shëtitje rreth e përqark gjithe pjeses te parkut te Mavroves, per te pare terenet e bukura skijatore, hotelet, vilat dhe njilerit të vizitohen objektet e shumta turistike.

Të dyja komunat në zonën e vargmaleve të Deshatit janë të lidhura administrativisht në dy rajone të ndryshme të planifikimit dhe janë pjesë e dy strategjive të ndryshme të zhvillimit. Ata nuk janë pjesë e një procesi të përbashkët të planifikimit dhe veprojnë në mënyrë të izoluar njëra nga tjetra, ndërkokë që të dy janë pjesë e të njëjtët rajon malor natyror. Për këtë shkak kjo strategji për zhvillimin e turizmit në vargmalin e Deshatit ka përqëllim të lidhë dy komunitetet dhe krahas asaj të promovoja turizmin rural dhe malor që natyrisht i lidh këto dy komunitete nëpërmjet burimeve të përbashkët për zhvillim. Keto dy komuna administrativisht ju perkasin dy rajoneve te ndryshme te planifikimit ne Republiken e Maqedonise. Gjegjesiht komuna e Mavroves dhe Rostushes i perket rajonit veriperendimor të planifikimit, ose rajonit te Pollogut dhe eshte me shume e lidhur me Gostivarin dhe Tetoven si qendra me te medhaja ne kete rajon.

Të dyja komunat në zonën e vargmaleve të Deshatit janë të lidhura administrativisht në dy rajone të ndryshme të planifikimit dhe janë pjesë e dy strategjive të ndryshme të zhvillimit. Ata nuk janë pjesë e një procesi të përbashkët të planifikimit dhe veprojnë në mënyrë të izoluar njëra nga tjetra, ndërkokë që të dy janë pjesë e të njëjtët rajon malor natyror. Për këtë shkak kjo strategji për zhvillimin e turizmit në vargmalin e Deshatit ka përqëllim të lidhë dy komunitetet dhe krahas asaj të promovoja turizmin rural dhe malor që natyrisht i lidh këto dy komunitete nëpërmjet burimeve të përbashkët për zhvillim.

Kurse komuna e Dibres administrativisht i takon rajonit jugperendimor dhe eshte me e lidhur me Strugen dhe Kercoven si qendra me te medhaja ne kete rajon.

Praktikisht kjo do te thote se te dyja komunat jane te lidhura me dy strategji te ndryshme rajonale, keshtu qe nuk egziston nje qasje e perbashket e orientuar ne zhvillimin i ketij rajoni. Kjo eshte arsyesa pse kjo strategji per zhvillimin e turizmit rural dhe malor ne rajonin e malit Deshat ka ndërkaq nje rendesi shumë të madhe, sepse lidh dy komuna te cilat jane te ndara administrativisht, por nga ana tjetër i ndajne te njejtat burime te perbashketa per zhvillim.

2. Struktura e popullsise

Popullsia e pergjithshme e ketyre dy komunave arrin rreth 27,000 banore . Komuna e Dibres ka rreth 19.523 banore, kurse komuna e Mavrove dhe Rostushes ka 8618 banore. Se bashku zene nje siperfaqe prej rreth 1000 km², Dibra me rreth 350 km² dhe Mavrove & Rostusha me rreth 663 km²

Ne raport me siperfaqen ,komuna Mavrove dhe Rostushes ka popullësi shume me te vogel, nderkaq qe komuna e Dibres eshte shume me dendesisht e populluar.Per komunen e Mavroves dhe Rostushes eshte karakteristike ajo qe bie ne sy se është në mes komunave qe jane me pak te populluara ne vendin tonë, me rreth 12.9 ose rreth 13 banore per km².

Ne komunen e Dibres - struktura nationale e popullsise eshte ne sa vijon : 11.348 (58,07 %) jane shqiptare , 3,911 (20.01 %) jane maqedonas , 2,684 (13.74 %) jane turq , 1,080 (5.53 %) jane rome. Perqindja e vogel e mbetur u takon serbeve - 0.11 % Vlleheve - 0.01% dhe 2.54 % dhe nacionaliteteve te tjera . Ne komunen e Mavrove - Rostushes jeton gjithashtu popullsi e perzier etnikisht. Shumica e popullsise jane maqedonas - 4349 , pastaj shqiptare - 1483, Turq - 2,680 , Rome -10, Serbe - 6, Boshnjake - 31 dhe te tjere -59 ose gjithsej 8618 .

Tabela nr.1:Struktura arsimore e popullatës për personat mbi 15 vjet

Niveli arsimor	Numri I banorëve-Dibër	%	Numri i banorëve Mavrovë dhe Rostushë	%
Të pashkolluar ose në proces shkollimi	520	3,7	257	4,1
Arsim fillor të pakompletuar	1.517	10,7	1.373	21,7
Arsim fillor	7.442	52,5	3.375	53,4
Arsim të mesëm	3.497	24,6	1.092	17,3
Shkolla të lartë	487	3,5	98	1,6
Shkollë të lartë,fakultet,akademi	649	4,6	93	1,5
Magjistraturë	15	0,1	1	0,01
Doktoraturë	10	0,1	-	/
Në proces arsimimi	/	/	35	0,5
Gjithsej	14.198	100%	6.324	100%

Sic mund te verehet ne te dyja komunat dominon popullsia e cila ka të mbaruar shkollen fillore, ndersa nuk është e vogël përqindja e popullsisë që kanë mbaruar shkollen e mesme. Per fat te keq nuk ka te dhena ne dispozicion per arsimin e mesem profesional dhe se, sa prej ketyre profesioneve kane lidhje me punen ne fushen e turizmit. Gjithesesi, rajoni duhet ti kushtoje vemendje te vecante dhe te perkushtohet ne ngritjen e profileve dhe kuadrove ne fushen e turizmit: punetore te turizmit, udherefyes turistik, hoteliere, menaxhere per turizem, etj.

3. Zhvillimi i industrisë dhe ekonomisë në rajon

Industria eshte një force shtytese kryesore e proceseve te zhvillimit ne shoqeri dhe të ekonomise ne pergjithesi, por si rezultat i proceseve te tranzpcionit, keto dege humbin intensitetin e tyre ne rajonin ne fjale, dhe per kete arsyе një numer i madh i kapaciteteve jane te myllura ose punojne ne kushte shume te veshtira.

Bartesit kryesor te ekonomise ne komunen se Dibres jane : SHA Knauf Radika - fabrike per prodhimin e gipsit dhe parafabrikate të gipsit, pastaj SHA Deplast – fabrike per prodhimin e prodhimeve te ndryshme plastike, HEC Shpilje - hidrocentral, Isen Komerc – fabrike e prodhimeve brumore, Eurogipsum – për prodhimet e gipsit , Redimiks - Korab – baze për prodhim betoni dhe objekte te tjera te vogla prodhuese.

Ne fushen e turizmit ne nivel komunal, kemi të zhvilluar turizmin banjor, ku bartes jane Banjat e Dibres-CAPA, me mbi 150 te punesar dhe kapacitete per te akomoduar me afer 700 shtreter ne hotelet te vendosura ne fshatin Kosovrast, fshatin Banjishte dhe hoteli Venec ne Diber. Ujerat termomineral jane të studiuara mirë dhe llogariten ndër ujerat banjor me efekte me te medhaja curative ne Evrope.

Përsa i takon komunës të Mavrove dhe Rostushes, janë të regjistruar gjithsësej fit 406 biznese, nga të cilat shumica ju perkasin grupit të biznesmeneve ne fushen e ekonomizimit me turizem - hotele, restorante, dhe subjekteve nga veprimtaritet e sherbimit. Pjesa tjeter e subjekteve ekonomike janë kryesisht të përfaqësuara me biznese ne fushen e bujqësise-blegtorise dhe lavërtarisë, si dhe biznese qe mirren me prodhimin dhe perpunimin e qumeshtit dhe mishit

Megjithate, ne teritorin e rajonit ne fjale nuk ka ferma te medha te bagetive. Vetem sa per shembull, numri i pergjithshem i lopeve ne komunen e Dibres arrin 1400 krere , ndersa numri i deleve eshte regjistruar ne rreth 20.000. Megjithate mund te themi se blegtoria eshte mjaft e perhapur dhe referohet kryesisht per te furnizuar nevojat personale.

Ne Diber kultivohen një pjese e madhe e kulturave foragjere dhe ka hapësira te medha te kullotave malore ne zonat e aferta te komunes. Me tej, rajoni perfaqeson një perzierje unike te mikro bizneseve ne fushen e prodhimit te qilimave, mbulesave, suvenireve dhe produkteve te tjera te zejtarise dhe prodhimeve te sektorit krijues te bazuara ne trashegimine e përvetësuar kulturore.

4. Historia e rajonit

Nëse e shihet historikisht, ne tere rajonin permendet qyteti i Dibres si qender me e madhe urbane per te cilen egzistojnë te dhena qysh nga fillimi i shekullit te 2-te te eres sone. Dokumenti i pare i shkruar ku permendet Dibra eshte harta e Klaud Ptolemeut e bere rrëth mesit te shekullit te dyte te eres sone ne te cilen eshte thirrur Deborus. Perandori bizantin Vasili II kishte dijeni per ekzistencen e tij, derisa Feliks Petanciq e ka quajtur kete qytet Dibri ne vitin 1502.

Ne kohen e perandorise Osmane ,Dibra ishte pjese e Vilajetit te Manastirit. Ne fillim te shekullit te 19- Dibra u ngrit kunder sulltanit osman, gjate kësaj periudhe, sic pretendohet nga një shkrimitar francez Dibra ka pasur 64 dyqane dhe 4.200 banore. Ne fund te shekullit, qyteti kishte 15.500 banore, por pas Luftes se Pare Boterore , ky numer ka rene.

Ne shekujt 17-19 ne Diber ka qene e zhvilluar shume shkolla e drugdhendjes. Perfaqesuesit e saj kane punuar shume ikonostase ne Maqedoni, Bullgari, Serbi madje edhe ne Rusi. Ne fund te shekullit te 18-te, ne burgun e dibres u torturua dhe u burgos nga autoritetet turke rilindasi i madh maqedonas Grigor Perlicev, i cili Dibren shume bukur e ka pershkruar ne autobiografine e tij. Per shkak te lulezimit te tij ekonomik, pasurise qe kane poseduar banoret e ketij qyteti dhe mjeshtërsia me fame e ndertuesve dhe muratoreve dibran, ne kohen e Perandorise Osmane eshte perdorur shprehja: " Nese digjet Stambolli, Dibra mund ta ndërtojë. "

E gjitha kjo konfirmon se ne rajonin e Dibres qyteterimi ekziston prej rreth 2000 viteve. Kjo do te thote se nga te gjitha periudhat e meparshme ne rajonin e Dibres ekzistojne mjaft deshmi per njerezit dhe kulturat qe kane ekzistuar ne keto hapsira.

Deshmi te tjera te medha per ekzistimin e vendbanimeve me te medha gjate historise te ketij rajoni, ekzistoje , por nuk jane hulumtuar sa duhet. Fakt eshte se ne shume vende te rajonit jane gjetur gjurme te vendbanimeve te vjetra dhe nekropole, por germime te medha nuk jane bere deri me tani.

5. Pasurite natyrore dhe potencialet per zhvillim e turizmit

Rajoni Diber - Reke dhe Mavrova gjenden ne pjesen veriperendimore te Republikes se Maqedonise , dhe sic u tha me lart , administrativisht ju takon dy komunave Mavrove & Rostushe dhe Diber. Edhe pse te ndara vetem administrativisht, ky rajon posedon trashegimi unike dhe te pasur si natyrore ahu dhe kulturore.

Ne rradhet e vecorive natyrore qe deri tash jane me te shfrytezuara bejne pjese burimet termale ne Diber dhe rreth saj, prej te cilave me te famshme jane Banja e Banjishtit dhe ajo e Kosovrastit. Per rajonin qe i takon komunes se Mavrove dhe Rostushe, me shume shquhet qendra turistike e skijimit Mavrove. Jo me pak te rendesishme per kete rajon jane edhe dy liqenet – liqeeni i Mavroves dhe ai i Dibres, te cilet edhe pse artificiale , kane shume bukuri natyrore qe mund te perdoren per qellime turistike, sidomos ne vere, për vendosjen e kampeve, për plazhe te organizuara dhe keshtu me radhe. Nje karakteristike e vecante e rajonit eshte trofta e Mavroves te cilat mund te sherbejnë si delikates te vecante per vizitë.

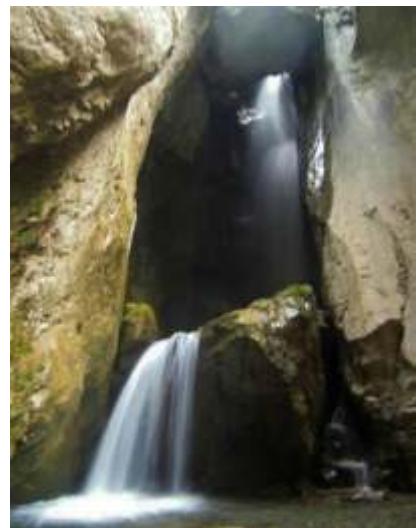

Me tutje, per bukurine e tij shquhet i tere pellgu i lumbit Radika dhe derdhja e tij ne lumin e Drinit te Zi. Disa lokalitete per gjate rrjedhës te lumbit Radika perfasojnë kanjone që te lenë pa fryme dhe mund te perdoren për pikniqe njëditore dhe ekskursione. I gjithe vargmali i Deshatit mund te shiqohet edhe nga aspekti i ngjiturjeve të organzuara malore, alpinizem, ciklizem, dhe sporte të tjera vetija e të cilëve është ngritja e adrenalinës - kajaku, paraglajding (lundrim në ajr), dhe sportet e tjera .

Sporti i kajakut mund te zhvillohet ne nivel të klubit ekzistues te kajakut ne Diber, ndersa sportet e llojit si alpinizmi,çiklizmi si dhe paraglajdingu, si për bazë mund të mirret shoqata ekzistuese e vëzhguesëve, e cila mund te zhvillon bashkepunim me shoqatat e bicikletisteve ose shoqatave të paraglajdingut nga Shkupi, që të arrihet zhvillimi i ketyre sporteve ne rajon .

Per bukurine e saj vecohet edhe ujevara Duf, me mundesi per qasje nga dy fshatrat - f. Rostushe ne rajonin Mavroves dhe f. Bitushe ne rajonin e Dibres. Nje atraksion te vecante paraqet edhe liqeni Lokuv, i cili eshte nje nga pese liqejte akullnajor te malit Deshat. Ai eshte lijeni me i ulet akullnajor ne Maqedoni dhe gjendet ne lartësi prej 1,565 metra mbi nivelin e detit. Ne lidhje me vendbanimet, me afer gjendet fshati Rostushe ne rajonin e Mavroves. Ne rajonin e Dibres permendet lokaliteti i Lurës cili shquhet me bukurine e disa liqejve akullnajore.

Rajoni eshte i pasur, dhe me numer te madh te shpellave, te cilat ne mase te madhe ende nuk jane te hulumtuara aq sa duhet, por lirisht me siguri mund ti dallojmë dy shpellat me te medhaja qe jane te përgaditura për të pranuar vizitorë. Njera shpelle eshte „Vrima e Sharkes,, , e cila gjendet ne fshatin Mavrove, në afërsi te qendres turistike.E njejtë eshte e hapur per vizitore, por nuk është e promovuar aq sa duhet.

Nje tjeter shpelle ekzistuese eshte shpella e Kristalte, e cila gjendet ne gjysmen e distances te rruges ne mes te fshatit Kosovrast dhe te qytetit te Dibres. Nje pjese e shpelles eshte e aftesuar per ta vizituar, ndersa pjesa tjeter eshte ende e paekspoloruar. Si potencial i trete konsiderohet e ashtuquajtura shpella Kulapit, e cila gjendet ne afersi te fshatit Banjishte, komuna e Dibres , por deri me tash nuk eshte hulumtuar dhe nuk perdoret per qellime turistike.Permenden edhe njezet shpella te tjera ne kanionin e lumit Radika, pra verehet qe potencial i shpellave ne menyre te pashmangshme imponohet si potencial me rendesi per rajonin ne afat kohor me te gjate.

Rajoni shfaqet me nje shkalle te larte te biodiversitetit. Kjo lloj e pasurisë kushtëzohet nga ndikimi i dy klimave – klima e ndryshueshme mesdhetare dhe nga klima kontinentale , që lejon pranine dhe perzierjen e elementeve mesdhetare dhe kontinentale te faunes.

Per shkak te nivelit te larte te cilesise dhe shumellojshmeri te habitateve(vendbanimeve) dhe pranise te bashkësive te shumta bimore paraqitet dhe shumellojshmeri e madhe e shtazëve. Luginat e lumenjve , zonat e larta pyjore dhe kullotat alpine jane strehimore te shume specieve te cilat u perkasin faunave te ndryshme.

Parku nacional i Mavroves eshte i vetmi vend ne republike ku mund te gjinden 12 lloje te rralla bimore ndersa brenda kufijve te tij hasen edhe 33 specie te tjera te bimeve te cilat jane te rralla edhe për pjeset e tjera te vendit tonë2. Fauna e parkut nacional te Mavroves gjithashtu karakterizohet me diversitet te rendesishem. Ajo perbehet nga 140 specie te zogjëve, nga te cilat me te rendesishem jane :skifter gri , shqiponja, shqiponja perandorake (e arte), kukuvajka (gjeraqine) ,buf i madh , plackites i lihadheve (lepari zagar), plackites i stepeve, si dhe 11 lloje ujëtoksorësh (amfibesh), 12 lloje zvaranikesh dhe 38 gjitarë. Nga gjitaret me te rendesishm jane: ariu, rreqebulli, dhia e eger dhe macja e eger.

Per shkak se i gjithe rajoni eshte i pasur me lloje te ndryshme bimore dhe shtazore,si edhe peshk , gjuetia dhe peshkimi vecohen si veprimitari te rendesishme ne rajon dhe mund tju ofrohen te gjithe dashamireve te ketyre sporteve. Rajoni i Dibres ka themeluar vende te tija gjuetie,si dhe shoqaten e gjuetise / peshkimite cilat aktivitete me tej mund te zhvilloje per qellime turistike .

Diversiteti i mundësive për zhvillimin e turizmit:

- *Turizmi banjor*
- *Qendrat skijatore*
- *Turizmi liqenor dhe lumor*
- *Turizmi i bazuar në arkeologji dhe arkitekturë*
- *Turizmi shpellor*
- *Sportet e aktivitet të lartë*
 - *çiklizëm, ngjitje, kajak, paraglajdim,(fluturim në ajër me parashutë), gjuetia dhe peshkimi*

Cdo vizitor ne kete rajon gjithashtu mund te shijoje mundesi te panumerta per te vizituar vendet arkeologjike, manastiret mesjetare, kishat, xhamijat, hamamet (banjat e vjetra) dhe ndertesa te tjera me rendesise historike dhe kulturore. Ketu përfshihen:

- Ura Kercimi i kaprollit eshte ndertuar mbi lumin Garit gjate kohës të sundimit turk ne keto hapësira dhe sigurisht është me mbreselenese nga aspekti arkitektonik, por e lidhur me një legjende per drerrin i cili edhe pse i plagosur, arriti te kalon distancen midis dy brigjeve dhe lidhet me qendrueshmerine dhe kembenguljen e njerezve te ketyre zonave.
- Hamami i vjeter - Diber , i cili eshte ndertuar gjate sundimit osman dhe paraqet monument kulture në të cilin vërrehen vlerat stilistike dhe arkitektonike te stilit klasik te arkitektures islame.

- Manastiri i Shen Gjon Pagezorit(Shën Jovan Mbiguri) , qe daton nga shekulli 11-te. I ndertuar ne shpatet e malit Bistra dhe eshte e rrethuar nga pyje dendura, kurse poshte në afersinë e tij rrjedhin ujerat e pastër te lumi Radike. Manastiri Sh. Bigori ishte një gallustër (dritare) shtylle e veprimtarisë së iluminizmit dhe qendër letrare e aktiviteteve transkriptive (përshkruese).
- Marrja e famullise te Virgjereshes Mari ne Diber - famullise te rekes. Gjendet ne lagjen Varosh, ne pjesen e siperme te qytetit te Dibres dhe eshte ndertuar ne shekullin e 11-te.
- Manastriri Shen Gjorgji Pobedonosec (Shen Gjergjji Fitimtari), f. Rajcicë. Gjendet dy kilometra larg nga qyteti i Dibres - ish metoh në f. Rajçicë – Rabroeci Poshtëm dhe paraqet një varrezë dhe kishe mesjetare.

- Pastaj Hamami i ri - Diber - interpretime na referojne ne datimin tij nga shekulli XVIII dhe ka gjasa te saj se permiresimet jane kryer ne shekullin e XIX . Hamami , konceptualisht dhe funksionalisht i takon llojeve te zhvilluara te hamameve .
- Xhamia e Inqarit ne Diber , eshte nje nga xhamite me te vjetra te ndertuara ne Maqedoni (me e vjetra nga 9 xhamite ne Diber). E ndertuar ne shekullin e 15 (viti 1468), me urdher te Sultan Mehmetit te II- te, pastaj Xhamia e Bajramit Beut ne Diber, e ndertuar ne shekullin e 19- te.

Perpos lokacioneve dhe objekteve te permendura me pare që kanë rendesi kulturore dhe historike ne rajon, cdo vizitor mund te mahnitet edhe me arkitekturen e vjetër unike (te vecante) qytetare dhe rurale. Qe nga vizita e pare që mund ti bëhet rajonit mund te ndesheni me ndertesa reprezentative dhe me te arritura te larta arkitektonike dhe artistike, dicka e panjohur dhe rralle e pare ne pjesë e tjera te Republikës se Maqedonise.

Arkitektura e vjetër urbane dhe rurale deshmon per mjeshterine e ndertimitareve mijak te cilet me ndertimet e tyre ne menyre autentike treguan lidhjen praktike dhe estetike me menyren tradicionale te jetes ne kete rajon . Per arkitekturen e tyre te posacerisht vecohen disa objekte te caktuara ne qytetin e Dibers, si edhe ne fshatrat Gari, Jance, dhe Galicnik.

Prandaj , keto te dhena mund te perdoren si duhet ne turizmin organizuar rural, permes te cilit vizitoret do te mesojne per burimet natyrore dhe kulturore te vargmalit te Deshatit. Vizitat ne keto zona rurale mund te kombinohen me vizitat e biznesmenëve te ndryshem per monitorimin e aktivitetave te tyre - artizanatet ose zejet e vjetra , si edhe në shijimin e produkteve vendore te ,qumeshtit , djathit , mishit dhe specialitetave te ndryshme te lidhura me to .Vizitat nga ana e turistet do te mundesojne perfitime per popullsine lokale te cilet do ta kene mundesine te perfshihen ne kete turizem te organizuar rural .

PJESA E 2- NDËRTIMI I STRATEGJISË

1. Pasqyre e shkurter e turizmit ne nivel nacional dhe lidhjet e tija me rajonin

Zhvillimi i turizmit ne vend eshte i lidhur ngushte me poziten e favorshme gjeografike, e cila mundëson kushte per zhvillimin e turizmit mbrenda kufijve të shtetit ne per gjithesi. Turizmi i vendit mund te krahasohet me potencialet të cilat i kane disa nga vendet fqinje te rajonit dhe me gjere, sic është Shqiperia , Mali i Zi dhe Kroacia, ku te ardhurat kryesore ne vend jane te bazuara ne turizmin .

Megjithate, shume elemente te rendesishme te ofertes turistike ne vend varen nga bukurite dhe trashegimite e tija natyrore dhe kulturore dhe ne kete kontekst dhe te vete rajonit rreth vargmalit të Deshatit ndaj të cilil duhet te kete qasje te njëjtë - duke perdorur potencialet natyrore dhe kulturore per zhvillimin dhe promovimin e turizmit .

Sipas fluksit te turisteve ne nivel kombetar2, numri me i larte i vizitave turistike jane regjistruar ne pjesen perendimore te Maqedonise, dhe si qendra turistike me te vizituara dhe me te njoitura vecohen : Bregu i Diellit, Mavrova, Ohri, Struga, Prespa,Pelisteri dhe Krusheva. Nje tendence tjeter ne nivel kombetar eshte perqendrimi i fluksit te turisteve ne zonat e liqenit dhe ne kryeqytet tonë .

Ne to mesatarisht futen 70% e totalit te vizitave turistike dhe ate, zonat e liqeneve absorbojne pjesen me te madhe te vizitave turistike (mesatarisht 46.7 %) , përsye se ato njiherit jane vendet turistike me te zhvilluara ne Maqedoni (sidomos liqeni i Ohrit)

Strategjia kombetare per zhvillimin e turizmit 2009 - 2013 vecanerisht eshte e rendesishme ne kontekstin e zhvillimit te strategjise per zhvillimin e turizmit ne vargmalet e Deshatit qe te mund te identifikohen prioritetet e përcaktuara, si edhe masat te cilat në mes vedi do të harmonizohen dhe koordinohen si ne nivel rajonal ashtu edhe ne ate nacional .

Ne besojme se rajoni rreth malit Deshatit mund te luajne nje rol aktiv ne permbyshjen e vizionit kombetar per zhvillimin e turizmit, si vijon:

Maqedonia do te ndertoje nje imazh te destinacionit te njojur evropian per turizmin ne baze te trashegimise kulturore dhe natyrore dhe te njihet per produktet dhe sherbimet e ndjeshme ne mjesdis dhe te qendrueshem, me cilesi te larte, niveli i praktikave me te miranderkombetare.

Sa i perket lidhjes kombetare dhe infrastruktures rrugore, me rendesi per rajonin eshte se :

- egziston nje komunikim i mire mes zones te lisenit te Ohrit dhe rajonit te vargmalit Deshat. Autostrada Struge - Diber eshte pjesa e rrjetit rrugor rrajanal , kurse aeroporti - Ohrit eshte ne afersi shume te madhe afer rajonit (rreth 50-60 km nga Dibra);
- lidhja me kryeqytetin eshte relativisht mire deri te seksionin-shpërndarja e rruges kryesore qe lidh Shkupin me Ohrin dhe Strugen . Per fat te keq pjesa e rruges nga ndarja dhe lidhja me Mavroven dhe Dibren nuk eshte ne gjendje te mire dhe rajoni duhet me tej te lobon per rinovimin dhe zgjerimin e saj;

- Vecanerisht pjesa e lidhjes rrugore ne mes te Mavroves dhe Dibres eshte ne gjendje te keqe dhe ne kete drejtim, eshte me rendesi te vecante koordinimi mes dy komunave, ne menyre qe te gjejne vet menyren per rindertimin dhe rikostruksionin e saj. Ashtu qe, ata vete mund te zgjidhin lidhjen ne mes tyre ne afat me te gjate, si dhe pjesa e lidhjes dhe ringjallja e frekuences se levizjes kah Republika e Shqiperise dhe ne kalimin kufitar Blate.

Sic mund te shihet , shumica e qendrave turistike te lartpërmendura ne shtet jane te vendosura ne afersi te rajonit . Qendra turistike e Mavroves eshte edhe pjesa e rajonit rreth malit Deshat dhe ne kete kontekst rajoni i Dibres duhet te krijon nje lidhje me Mavroven dhe te paraqitet ne tregun turizmit sebashku, dhe jo per tu konkurruar me njeri-tjetrin. Kjo lehte mund te behet me perpunimin e nje pakete te turizmit te perbashket te

bazuari ne shume dite qendrimi. Kjo mund te paraqese nje aranzhim veror te vecante , sepse edhe te dy zonat nuk arrijne ritmin e tyre ne sezonin e veres .

E njejtë vlen edhe per qendrat e tjera turistike te permendura me pare, sidomos Struga dhe Ohri, per shkak se lidhja ne mes ketyre dy vendpushimeve dhe rajonit te Dibres , nuk eshte me shume se 50-60 km dhe vet rruga eshte nje rruga e rindertuar duke kaluar neper pamje te bukura qe e ben vete udhetimin nje lloj sfide te vecante turistike .

Ne kete menyre rajoni i Dibres mund te plotesoje ose edhe te marre nje pjesa nga vizitat turistike nga keto qendra kryesore turistike - Struga dhe Ohri dhe te nderton programe te bazuara ne vizitat dhe ekskursionet njeditore , si edhe programet te sja dhe alternativa per sezonin veres dhe dimrit te bazuari ne qendrime shumeditor.

2. Rendesia e turizmit per rajon

Vizitoret ne rajon kahas turizmit banjor dhe turizmit e skijor mund te terheqen per te ardhur dhe per te vizituar rregullisht rajonin e Dibres dhe Mavroves duke kerkuar nje eksperience te paharrueshme - nje kombinim mes turizmit banjor ose skijor me natyren e paprekur , arqitekturen dalluese dhe te veçantë, sportet aktive , aventurat dhe tronditjet shpirterore etj . Kjo mund te jete baze per ndertimin e brendit për vet rajonin.

Duke e kaluar kohe ne rajon , vizitoret jo vetem qe do te ringjallin rajonin , por ata gjithashtu do te kontribuojne për :

Ringjallja e ekonomise lokale

- Turizmi eshte nje katalizator i rendesishem per rritjen ekonomike dhe rritjes e punesimit per shkak se ajo mbeshtet zhvillimin e sherbimeve lokale , zhvillon zgjedhje te shumefishte per te mbushur kohen e lire dhe terheq dhe mban fuqine punetore ne disa sektore – hotelieri , bujtari(akomodime per flejtje) , zanatet ,etj . Deri ne momentin e dhene , keto sherbime duhet te zhvillohen ne zonat rurale ne menyre qe te njetat te mund te ofrojn mundesi per zhvillimin e saj te metejshem .

Mirëqenien sociale dhe kulturore

- Turizmi e stimulon dhe e bën te famshëm diversitetin kulturor, krijon krenarinë civile dhe siguron mundesi per perfshirje sociale . Ne te njejten kohe e kultivon trashegiminë ekzistuese kulturore dhe traditen . Ne kete kuptim rajoni krejtësisht shëndrohet ne nje rajon model ku mund te ofrohen mundesi te shumellojshme. Ajo do te nxisë te rinxje te qendrojne ne rajon dhe te mos ndjehen te izoluar. Keshtu turizmi rural mund te behet nje mjet per parandalimin e migrimit ruralo-urban , si tendencë ekzistuese per te lene rajonin, e cila ndiqet dhjete vitet e fundit dhe me shume se aq.

Rruajtja dhe përmisimi (avancimi) i mjedisit jetësor

- Turizmi thekson nevojen per te ruajtur natyren dhe burimet natyrore dhe per te mbrojtur e per te permiresuar mjedisin jetësor,si dhe per te kapercyer te gjitha rreziqet prej kërcënimeve te çdo lloji. Per shkak te rendesise jetike eshte rruajtja e natyres dhe ndertimi i standardeve per perdonimin e saj, me standardet adekuate per mbrojtjen e ujit dhe toke , standardet e higjenes dhe asgjesimin e mbeturinave etj.

3. Definimi (përkufizimi) i turizmit në rajon

Egzistojne shume arsyе pse njerezit do te kishin vizituar kete rajon sepse i njejti shquhet me nje numer te madh te karakteristikave sic janë: turizmi banjor, qendrat dimrore te skive , dhe shume mundesi te tjera per turizem alternativ dhe rural:

-mundesi per zhvillimin e programeve te vecanta per alpinizem , sportin e kajakut , turizmin shpellor , turizmin arkeologjik si dhe turizmin që është i lidhur me gjuetinë dhe peshkimin , vizitat vendeve me monumente te rendesishme arqitekturore dhe përmendoret kulturore, si edhe bukuritë natyrore qe te lenë pa fryme – liqeni Lokuf, ujevara Duf etj.

Duke marre parasysh te gjitha keto arsyе të shumta , zhvillimi i turizmit duhet te mirret parasysh nga nje perspektive me e gjere e cila do te perfshije - nje ose dy sektoret dominante ne turizem, te tilla sic jane turizmi banjor dhe malor, por gjithashtu do te perfshije shume rekreacione dhe sporte shume aktive te permendura me heret.

Me qellim qe te targetohen grupe te caktuara te qellimeve te cilat do te nxirren permes nje varg promovimesh te organizuara dhe rajoni do te ndertoje brendin e tij te vecante , ofrohen perkufizimet e meposhtme paraprake ne lidhje me destinacionin e turizmit :

- Turizmi banjor karakteristike themelore e rajonit te Dibres, te zgjerohet ne grupe qellimore te reja te cilat praktikojne te jene te shendetshem dhe ne menyre aktive te sportojne si edhe me produktet te reja turistike ne lidhje me diversitetin ne sport - alpinizem, sportin e kajakut, ciklizmit, paraglajding (fluturim në ajr), etj.
- Turizmi themelor malor si karakteristik për rajonin e Mavroves per tu plotesuar si turizem rural i zhvilluar i organizuar nepermjet takimeve dhe vizitave nga fshatrat perreth dhe te pasurohet me shijimin e produkte te ndryshme specifike per rajonin -prodhimi i djathit , veres dhe prodhimeve vendore artizanale
- Rajoni te ringjallet dhe me turizmin i lidhur me arkeologjine, arkitekturen ose speleologjinë, e cila do te zhvillohet si nje turizem hulumtues ose edukativ, e lidhur me ekspedita shkencore ose vizita / ekskursione te lidhura me pervesimin e njojurive dhe pervojes ne disa nga keto dege te shkences;

4. Zhvillimi I strategjisë

Rendesia kryesore per zhvillimin e Strategjise per rajonin jane parimet e perfshira ne perqatjen e saj , si edhe procesi i cili eshte i organizuar ne baze te :

- Pjesemarrjes dhe angazhimit te grupit lokal te veprimit (GLV) - i cili perbehet nga perfaquesues te sektoreve te shumte - zyrtare komunale , komuniteti i biznesit , OJQ-te , institucionet arsimore , dhe njerez te shquar te rindje te cilet do te mbajne perqejjesine per te ardhmen e rajonit te tyre ;
- Bashkepunimi i ketij grupei multisektoriale qe deshiron dhe ka për interes ,si edhe ekspertize te nevojshme per te ndertuar te ardhmen e rajonit dhe si pervoje të patejkalueshme per vizitorët.
- Pronesine ndaj procesit dhe ndaj strategjise , qe praktikisht do te thote se ky grup i njejtë vete ka kontribuar ne ndertimin e strategjise , e kupton rolin dhe rendesine per zhvillimin e turizmit dhe do te punon me intesitet te pazvogeluar qe te mund ti kthen ne veprime dhe projekte te komunitetit , te cilet ne të vertete do te kontribojne ne zhvillimin e turizmit malor dhe rural ne kete rajon Vizioni

Ne shtojcen ne vijim eshte pregaditur vizioni dhe misioni per zhvillimin e turizmit rural dhe malor ne rajonin e Deshatit . Vizioni eshte me i pergjithshem dhe i drejtuar kah e ardhmja e rajonit si një destinacion terheqës ,destinacion shume i vizituar dhe i qendrueshem. Misioni eshte me specifik dhe me veprim eshte kahezuar drejt themelimit te produkteve te reja dhe inovative turistiket qe lidhen me turizmin aktiv rural dhe malor .

Misioni:

“Deri më vitin 2018 të rriten të ardhurat nga turizmi rural dhe malor në rajonin e Dibrës dhe Mavrovës përrreth vargmalit të Deshatit nëpërmjet të zhvillimit të një assortimenti unikat të produkteve të reja inovative dhe me cilësi të lartë që të janë të lidhura me turizmin aktiv rural dhe malor ”

Vizioni:

“Vizioni i jonë për zhvillimin e turizmit malor në rajonin e vargmaleve të Deshatit qëndron në përpjekjet që rajoni të arrin vizitueshmëri të lartë, tërheqës dhe si destinacion të qëndrueshëm turistik”

5. Korniza strategjike per zhvillim

Parimet udheheqese per zhvillimin e strategjise

Strategjia bazohet ne dy parime udheheqëse :

- *Qendrueshmeria* - Te gjitha palet e interest të njojin rendesine e turizmit per mireqenien e rajonit , te diversitetit kulturor , prosperitet ekonomik dhe ruajtjes te mjedisit ;
- *Partneriteti* – Bashkepunim me te tjeret si kusht themelor dhe me i rendesishem dhe parakusht per te siguruar mundesitë maksimale per zhvillimin e turizmit dhe perfitimet e tij. . Ketu posacerisht i referohet bashkepunimit midis te gjitha subjekteve qe lidhen me zhvillimin e turizmit(sektorin e biznesit ne degen e hotelerise, bujtarise , operatoret turistike , shoqatat dhe kompanitë , etj .) por edhe bashkepunim mes dy udheheqjeve administrative – komunes se Dibres dhe komunes te Mavrove dhe Rostushes ;

Qellimi i pergjithshem

Në kuadër të 5 viteve te ardhshme: " Turizmi ringjallet me të gjithë forcen dhe dinamiken e tij, e dhe te siguroje zhvillimin dhe prosperitetin e rajonit rrreth vargmalit të Deshatit "

Qëllimet specifike të strategjisë

- Te ndertohet oferte e vetme-unike me produkte turistike unike prej te cilave do te perfitojne vete zonat rurale dhe popullata lokale.
- Te zhvillohen iniciativat te përshtatshme te marketingut dhe fushatave te brenduara të cilat do ti mundësojnë depërtim produktit të ri në tregun e turizmit dhe me gjere në mbarë rajonin
- Te zhvillohet kuptimi gjithpërfshirës i tregut lokal dhe rajonal te sherbimeve ne fushen e turizmit me qellim qe te plotesohen dhe te tejkalojen pritjet e klientit

6. Menaxhimi me destinacionin- analiza

Vargmali i Deshatit me rajonet e theksuara të komunes Diber dhe Mavrovë dhe Rostushes konsiderohen si destinacione te vetme-unike,dhe ne kontekstin e strategjise, hartimit të pikave të forta dhe dobesive te ketij destinacioni do te behen në mënyrë integruese. Perfshirja e mundesive dhe kercenimeve ne rajon, do te rishikohen se bashku.

Me poshte eshte një permblehdhje e SWOT analizes që është bere.

ANËT E FORTA

- * Pasuri e konsiderueshme e bukurive natyrore dhe gjërave të rralla
- * Mjedis i pandotur dhe natyrë e paprekur
- * Shërbim dhe mikpritje e shprehur nga qytetarët në komuniteten lokal
- * Fshatrat e zhvilluara me gjallëri dhe dinamizmëm në veprimtaritë rurale
- * Turizmi i zhvilluar banjor (Dibër) me akomodim – sistematizim të plotë gjatë gjithë vitit
- * Turizmi i zhvilluar skijor (Mavrovë) gjatë sezonit të dimrit
- * Numër i madh i sipërmarrjeve - bizneseve të vogla aktive dhe produktive

ANËT E DOBËTA

- * Infrastruktura e dobët rrugore e rrugëve lokale
- * Numër i vogël i objekteve të akomodimit (sidomos në rajonin e Dibrës)
- * Një numër i vogël i subjekteve ekzistuese lidhur me turizmin (operatorë turistikë, etj).
- * Njohuri të pamjaftueshme për rëndësinë e vendeve dhe objekteve historike dhe arkeologjike
- * Mungesa e pamjaftuar e qasjes në terene dhe lokacione të caktuara, shtigje malore të pazhvilluara
- * Mungesa e promovimit dhe marketingut për rajonin
- * Të rinj me mungesë të zhvilluar të frysës – shpirtit sipërmarrës
- * Mungesa e kudrave të reja në fushën e shërbimeve të turizmit

MUNDËSITË

- * Ekzistencë e një numri të madh të objekteve arkeologjike dhe lokacioneve përmundësi hulumtuese
- * Rritja e investimeve e gurbeqarëve të kthyer nga jashtë (ose në partneritet me firma të huaja)
- * Egzistimi I shoqatave përgjueci dhe peshkim, klubi active përk kanu, egzistencë e shoqatave vëzhguese
- * Mundësi për zhvillimin e turizmit shpellor
- * Kushte të favorshme për zhvillimin e alpinizmit, paraglajdingut- lundrimi me parshutë në ajr etj. sporte të bazuara në adrenalind të lartë
- * Mundësia për organizim të festivaleve të mëdha dhe hepenin gjeve që lidhen me data të caktuara

KËRCËNIMET

- * Iniciativa për të devijimin e burimeve të lumit Radika drejt zonës përfshirëse-ujëmbledhëse të lumit të Vardarit (të cilat mund të kërcënojnë natyrën dhe të kontribuojnë në ndotjen e rajonit)
- * Mungesa e angazhimit politik në nivel kombëtar për të kontribuar në zhvillimin e rajonit.
- * BFB-ja(të ardhura -fitime të brendëshme bruto) e vogël rajonale përfrymë e cila nuk lejon investime të mëdha
- * Norma të larta interesit në vend
- * Juridiksioni i tokës ndërtimore nën qeverinë qendrore
- * Bashkëpunimi i dobët ndërmjet njësive administrative të komunave në rajon

Si rezultat i SWOT analizes se bere, nxjerren disa perfundime dhe nderlidhje ne mes aneve te forta, dobesive, mundesive dhe kercenimeve per zhvillimin e turizmit ne rajon. Keto perfundime kanë të bëjnë me nevojat e identikuara per zhvillimin e turizmit rural malor ne rajon.

Keshtu qe fokusi eshte perqendruar ne nevojat kryesore qe vijojne me poshte:

- Te permisohen - rifreskohen arritjet ekzistuese ne fushen e turizmit banjor (rajonit te Dibres) me programe te reja dhe moderne per turizmin banjor.
- Të fuqizohet-avancohet turizmi skijor ne rajon
- Te ndertohet nje oferte e vetme turistike me prodhime unikate qe janë të lidhura me zhvillimin e sporteve shume aktive dhe emconalishtrit trondites.
- Te hulumtohet dhe të zhvillohet potenciali i turizmitqë është i lidhur me speleologjine
- Te fuqizohet dhe promovohet trashegimia kulturore dhe historike e rajonit permes nje programi te vizitave dhe ekskursionave
- Të përmirësohet cilësia e sherbimeve te cilat ofrohen bashkë me veprimtaritë shoqëruese të turizmit - hotileria ,jeta e nates , dhe mundesitë e tjera per ta permbushur orarin e kohes te lire.
- Te zhvillohen iniciativa adekuate per marketing dhe imazh te brenduar të rajonit qe do te mundësojnë depertimin e produktit tone ne treg, edhe ate si ne sezonin e dimrit ashtu edhe ne sezonin turistik te veres
- Te absorbohen dhe zhvillohen ngjarje te pershatshme turistike dhe festival qe lidhen me data te caktuara te rendesishme
- Te forcohet partneriteti ne mes dy rretheve administrative te komunave Mavrove dhe Diber, si edhe ne mes te operatoreve turistik ne rajon

Secila prej ketyre nevojave te identikuara,mirret si prioritet i caktuara strategjik, pastaj zhvillohen drejtimet ose masa të caktuara strategjike, si edhe projekte prioritare që janë të lidhura me ndonjë drejtim strategjik apo te kombinuara .

7. Prioritet strategjike

Tabela nr.3: Prioritetet strategjike, masat dhe projektet prioritare

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
Të ringrihen arrijet ekzistuese në fushën e turizmit banjor (për rajonin e Dibrës)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zgjërimi i kapaciteteve të akomodimit në rajonin e Dibrës ■ Zhvillimi i programeve moderne të turizmit banjor që synojnë shëndetin dhe mirëqenien 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ndërtimi i një qendre moderne për turizëm banjor me fitness dhe wellness qendër ■ Ndrimi i qëllimit të objekteve ekzistuese në objekte për strehim-akomodim të të rinjtë për të funksionuar si shtëpi për të rinj ■ Ndërtimi i kampingjeve-lokalitet që do të mbështesë alternativë për strehimin e grupeve të synuara të më të rinjve në periudhën e verës 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ky lloj objekti është i nevojshëm që të mund turizmi banjor të riorientohet drejt grupeve qëllimore të më të rinjve dhe të pranojë një gamë më të gjërë të turistëve se sa ajo egzistuese, si edhe të ofrojë shërbime të një lloji modern me çmime më të lart ■ Propozim për shfrytëzimin e dy objekteve në qytet, të cilat mund të konvertohen dhe të përshtaten për këtë qëllim (Shtëpinë e Surit të Veliut dhe / ose Hamamit të vjetër ose një lokalitet krejtësisht i ndryshëmuke për këtë qëllim duke ja bashkangjitur edhe në studim të përpunuar të fizibilititetit; ■ Propozim lokalitet – në vendin e ashtuquajtur Udvovë, pranë liqenit të Dibrës, i cili në mënyrë stihike thuajse përdoret si kamping i palejuar- i egër.
Të fuqizohet turizmi skijor dimëror në rajon	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zgjerimi i sezonit të ski turizmit në rajonin e Mavrovës 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projekti për zhvillimin borës artificiale në sezon zgjatur - Nëntor-Mars 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Një projekt i tillë duhet të shoqërohet me programe të reja për të promovuar rajonin për të mbajtur sezonin me kapacitet të plotë

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Plotësimi me përbajtje dimërore në rajon ■ Të vendoset - themelohet një qendër e re skijimi në rajonin e Dibrës 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zhvillimin e programeve për shëtitje dhe rekreacion e në vende të hapura në natyrë - lojra, gara, mbrëmje gazmore etj. ■ Studimi i fizibilitetit për të vlerësuar fizibilitetin dhe lokacionin potencial për qendrën e re skijatore në afërsi të qytetit të Dibrës 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Këto programe nuk kërkojnë një shumë ardhura, por më shumë kreativitet dhe organizim ■ Qendra e re skijatore është element vlersimi për qëndrueshmérinë për afat të gjatë kohor.
Të komponohet një ofertë e veçantë me produkte turistike unike që janë të lidhura me zhvillimin e sporteve mahnitëse-shpirtërisht tronditës dhe aktiv.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Fuqizimi i veprimtarisë të shoqatave të kanu sportit për qëllime turistike, si edhe bashkëpunimi dhe shkëmbimi i përvojave me shoqata europiane të kanu sportit. ■ Lidhja e shoqatës të vëzhguesve me shoqata nga rajonet tjera për zhvillimin e çiklizmit, alpinizmit, praglaj dimit (lundrim me vela në ajr) etj. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Program trajnimi për sportin e kanu-së ■ Gara në kanu në ujra të rrëmbyeshëm në lumin Radika ■ Mapimi dhe regulimi i shtegut të bicikletave 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kësi programesh mund të zhvillohen dhe të mbahen në mënyrë periodike gjatë sezonit veror dhe vjeshtor ■ Të kërkueshme janë lidhjet specifike me shoqata europiane ose kanu klube nga rajoni dhe këmbim i nevojshëm i përvojave ■ Një shteg i tillë mund të mapohet (shënohet në hartë) në lokacione të caktuara të lidhura me ndonjë lokacion për turizëm rural

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
		<ul style="list-style-type: none"> Mundësi dhe përshtatje e lokacioneve për tranning për alpinizëm ose/edhe paraglajdim (lundim në ajr) 	<ul style="list-style-type: none"> Alpinizmi dhe/ose paraglajdimi – (lundrimi me parashutënë ajr) ose të dyjet, mund të janë elemente për dhënien e një lokacioni nën koncesion për subjektet e interesuara
Të hulumtohet dhe të zhvillohet potenciali i turizmit lidhur me speleologjinë (shkenca për shpellat) dhe për atraksionet e tjera turistike në rajon	 Zhvillimi i turizmit hulumtues shpellor dhe promocioni i tij. Organizimim i programeve ,vizita dhe eskursione pasurive të tjera natyrore që paraqesin atrakcione turistike.	<ul style="list-style-type: none"> Projekt edukativ për vizitën dhe promocionin e shpellës „Sharkova Dupka,, (Vrima e Laramanes,, Projekt për hulumtime të mëtutjeshme dhe aftësimin e Shpellës kristalore që të jetë në gjendje të pranojë vizita nga turistët Ndërlidhje internacionale me shoqëritë speleologjike (që Mirren me shpellat) nga rajoni dhe Evropa për të hulumtar Programe për vizita të lokacioneve siç është ljeni Lokuf(në anën Mavrovës) dhe zona e Lurës(në anën e krainës së Dibrës), ujvara Duf etj, me aftësin e vendeve per pushim per gjate rruges, lokacionet per piknik etj. 	<ul style="list-style-type: none"> Turizmi që është i lidhur me shpellat e rajonit në rajonin e malit të Deshatit ka potencial të padishimitëdhe duhet të zhvillohet gradualisht,fillimisht nëpërmjet projekteve hulumtuese , dhe më pastaj të bëhet promovimi i tyre. Hulumtimi paraprak është i domosdoshëm për shpellën e „Kullapit,, në f.Banjishtë, si edhe për shpellat përgjatë kanjonit të lumit Radika.

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
<p>■ Të fuqizohet dhe të promovohet trashëgimia kulturore dhe historike e rajonit</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zhvillimi i komplekseve të tëra në fshatra për kërkesat e turizmit rural ■ Organizimi i programeve të ndryshme për të vizituar fshatrat me arkitekturë specifike dhe turizëm rural duke i provuar produktet lokale. ■ Hulumtimi dhe promovimi i lokaliteteve të caktuara me rëndësi arkeologjike 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projekt për aftësimin e plazheve në likenin e Dibrës dhe Mavrovës, me tualetë të përshtatshme, dhomëza - kabina për zhveshje,ekipe shpëtimi etj. ■ Projekt në fshatin Banjisht,Jançe dhe Kiçinicë - rimëkëmbje dhe rindërtim i objekteve për turizëm rural. ■ Programe për vizitë objekteve me rëndësi arkitektonike, vizitë përcjellëse e urrës „Kërcimi i drerit,, dhe prova të produkteve nga mishi dhe djathi ■ Projekt për gërmime në lokacione arkeologjike në Kosovrastin e epërm dhe të poshtëm 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projekti mund të përfshij edhe disa shtëpi nga secili fshat për kërkesat e akomodimit, që turizmi rural të mund të zhvillohet në formë kompleksesh në numër dhe me karakter afatgjatë.
<p>Të përmirësohet cilësia e shërbimeve që ofrohen për turizëm si edhe shërbimet e tjera</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zgjërim në fushën e sigurimeve që i shoqërojnë veprimtaritë. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projekt për mbështetjen e bizneseve të reja në fushën e veprimtarive shërbyese në turizëm (që janë inicuar nga të rinjtë dhe janë të destinuar për 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Mbështetja për bizneset e reja mund të arrihet nëpërmjet dhënjes të lokacioneve me koncesione me çmime të levërdishme ose me subvencione të caktuara.

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
shoqëruese - mikpritja, jeta e natës, si dhe mundësitet e tjera për kalimin e kohës së lirë	 Ndërtimi i një profesionalizmi të lartë dhe standardeve për kualitetin e shërbimeve në veprimtarinë e hotelierisë dhe bujtinarisë (shërbime për flejtje)	<p>té rinjtë) – objekte hoteliere, diskos klube, qendra fitnesi, dhe tur- operatorë té rinj etj.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekt edukativ dhe trajnime pér kualifikimin e kuadrove në sektorin e hotelerisë dhe bujtinarisë ▪ Projekt pér të certifikuar menaxherë té rinj dhe organizatorë té turizmit, pér udhërëfyes turistik dhe puntorë turistik ▪ Trajnime pér standartet kyçe në fushën –sigurimi i higjenës, HASAP standartet në hotilieri etj. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projektet edukative janë té domosdoshme pér të plotësuar boshllëkun me kuadro, por edhe në sajimin e frysës-shpirtit sipërmarrës dhe ngritisës së iniciativave nëpër veprimtaritë
Të zhvillohen iniciativa të përshtatshme të marketingut si edhe imazh i brenduar pér rajonin që do ti depërtojë në tregun e turizmi mundësojnë depërtim të produktit në	 Zhvillimi i një brendi adekuat pér destinacionin	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekt pér hulumtimin e tregut ▪ Projekt pér brendimin e rajonit me logo dhe hartë té përgaditur pér rajonin ▪ Përgaditja e një katalogu me 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Të gjitha këta iniciativa reklamuese dhe aktivitete promovuese mund té jenë pjesë e formimit té një agjensioni lokal pér zhvillimin e turizmit në rajon

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
tregun e turizmit si në sezonin dimëror njejtë edhe në ate veror	 Promovimi dhe organizimi i fushatave	<p>lokacionet që mund të vizitohen</p> <ul style="list-style-type: none"> Fushatë për promovimin dhe tërheqjen e turistëve nga Shqipëria fqinje- duke e patur në fokus rajonin e Dibrës në anën e Shqipërisë, por ithashtu edhe Elbasanin, Tiranën etj. Promovimi i sporteve aktive dhe thithja e kategorive me moshë më të re të qytetarëve në rrjetet sociale Ndërlidhje me operatorët turistik nga Ohri/Struga dhe Shkupi për paketa njëditore të akomodimeve në verë 	
Të zhvillohen dhe avancohen ngjarje adekuate turistike si edhe festivalet që lidhen me data me rëndësi të caktuar		<ul style="list-style-type: none"> Projekt internacional për popullarizimin e festivalit Vera kulturore Dibrane në rajonin e Ballkanit dhe më gjërë – popullarizimi dhe pjesmarrja të teatrove nga rajoni i Ballkanit dhe më gjërë 	<ul style="list-style-type: none"> Zgjat 30 ditë dhe zakonisht mbahet në fund të korrikut dhe muajin gusht, por ka më tepër domethënë lokale dhe mund të zhvillohen më tej Organizohet tradicionalisht rreth festës Petrovden - 12 korrik (Festa e Petros) por ngadalë po e humb popullaritetin

Prioritetet strategjike	Masat strategjike dhe udhëzimet	Projektet prioritare	Shënime
	<ul style="list-style-type: none"> + Forcimi i organizimit dhe promovim i përforuar i festivaleve ekzistuese - Vera kulturore Dibrane ,Dasma Galiçnikut + Themelimi i një festival të ri rajonal 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Promovim më i gjërë i dasmës së Galiçnikut në rajon ▪ Hepening rajonal - regatë garash në kanu në ujra të qeta në ligenin e Dibrës 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kjo mund të jetë një festival i ri rajonal i lidhur me brendimin e ri të rajonit
<ul style="list-style-type: none"> + Të pëforcohet partneriteti mes dy rretheve administrative të komunave Mavrovë dhe Dibër, si dhe në mes të operatorëve të turizmit në rajon 	<ul style="list-style-type: none"> + Përmirësimi i rrugëve dhe infrastrukturës tjeter të nevojshme + Forcimi i lidhjeve në mes subjekteve të biznesit në rajon 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Një projekt i përbashkët i infrastrukturës - zgjerimi dhe rikonstruksioni i rrugës Mavrovë – Dibër ▪ Projekti - konkurs dhe shpërblim rajonal për iniciativë të përbashkët turistike mes dy komunave 	<p>Lidhja ndërmjet dy komuna do të kontribuojë në ndërtimin e prodhimeve të përbashkëta të brenduara lidhura me burimet lokale në rajon, si dhe përvillimin e përgjithshëm ekonomik të rajonit</p>

8. Përgjegjësia për menaxhimin me destinacionin

Ne kuader te krijimit te nje strategjie per razonin rreth vargmalit te Deshatit , si dhe zbatimin e metejshem te tij , rendesine me te madhe e kane dy njesite administrative - te komuna Diber dhe komuna e Mavroves dhe Rostushe .

Ne kete kontekst , pavaresisht grupit divergent i perbere nga perfaqesues te sektoreve te ndryshem , vete kryetaret e komunave dhe personat perkatese nga sektori i Zhvillimit Ekonomik Lokal (ZHEL) duhet te ulen ne tryeze te perbashket dhe ti harmonizojne strategjitee tyre dhe udhezimet per zhvillimin e turizmit ne razonin e tyre .

Per me teper , ata kane nevoje per te marre disa masa shtese ne kuader te :

- Marrja e projekteve te tjera ne sektorin e infrastruktures dhe urbanizmit , si kusht i domosdoshem per zhvillimin e razonit , te tilla si - ndertimin e trotuareve , ndricimit , vendosjen e kazaneve te mbeturinave etj .
- Pergatitja e nje permbledhje te lokacioneve te tashme permendura ose objekteve nen juridikcionin e komunes , ne menyre qe ata te njejtat ti japid ne menaxhimin e disa prej njerezve te interesuar nga komuniteti lokal , ose per tua ofruar investitoreve te mundshem nga brenda dhe jashte vendit
- Regullimi i dokumentave lokale te tyre sic eshte plani i detajuar urbanistik qe priorititetet dhe projektet te caktuara te mund te zbatohen .

Pergjegjesia e e vetqeverisjes loklae ne te dy komunat eshte e rendesishme ne aspektin e mbeshtetjes qe mund tu jepet per komuniteten e biznesit ne kontekst dhe per te krijuar mundesi te reja biznesi per palet e interesuara . Kjo kryesisht perfshin projekte si ndertimi i nje kampingu , modifikimi i plazhit, menaxhimi me objekte te caktuara etj. Ajo eshte e domosdoshme qe rasoni te mund te ofrohet me gjithe larmine e saj te natyres dhe menyren e jeteses se popullsise ne krijimin e ofertes se saj turistike dhe te identifikimit te projekteve turistike.

PJESA 3 – TREGU I SYNUAR PER TUSISTET – GJENDJA E TASHME DHE NE TE ARDHMEN

1. Shfrytezimi i kapaciteteve te akomodimit

Ne rajonin e komunes se Dibres dhe Mavroves dhe Rostushes ka rreth 20 objekte akomodimi (per vendosje tet klienteve). Ne rajonin e Dibres jane hotelet: Hotel Banja e Banjishtes, Hotel Venec dhe Hoteli i Kosovrastit.

Per me teper, ne rajonin e Mavroves dhe Rostushes kemi me shume objekte akomodimi dhe ate: Kalin - Hotel (Lazaropole), Hotel Tuto (Jance), hotel Neda (Galicnik) si dhe 14 hotele të tjera akomodim ne vendpushimin e Mavroves: Hotel Bistra, Lodge Hotel, Vila Mavrove, Hotel Makpetrol ,Hotel Radika , Hotel Sport, Hotel Srna , Hotel Alpina , Etno House Angelovski, motel Delfina Hotel Inn , Etno House St Moritz , Hotel TCC Plaza dhe Hotel Fershped.

Ne kuader te analizes se destinacionit tashme eshte deklaruar se kapacitetet e akomodimit ne rajonin e Dibres jane relativisht te mbushura gjate gjithe vitit, por kapacitetet e akomodimit ne rajonin Mavroves nuk kane kapacitet te plotë gjate tere vitit. Per fat te keq , te dhena specifike per mbushjen e akomodimeve per kete rajon nuk ka. Te dhenat e vetme ne dispozicion jane nga Enti shteteror per statistike qe i ben llogaritjet e caktuara ne mbare vendin për cdo vit.

Keshtu ne vitin 2010, vetem 78 % e hoteleve kane punuar gjate gjithe 12 muajve te vitit, 5 % kanë punuar me shume se 5 muaj, dhe 7 % ishin hapur me pak se pese muaj. Niveli vjetor i shfrytezimit, sic thuhet nga Instituti Shteteror i Statistikave eshte rreth 39% per vitit 2008-2010 . Ky nivel eshte shume i ulet dhe verteton se ne kete zone turistike ka mjaft hapesire per zhvillimin te metejshem dhe per te terhequr turiste ne baza te ndryshme. Kjo vecanerisht vlen per komunen Mavroves , e cila jep mundesi per zhvillimin e programeve dhe fushatave per te promovuar lokalitetet turistike, vecanerisht ne stinen e veres.

Per komunen e Dibres konfirmohet fakti se mungojne kapacitetet e akomodimit dhe nevoja per ndertimin e tyre dhe projektet te tilla si ato te identikuara ne kete strategji : komplekse te reja modern banjore, hapesira per kamping, rregullimi i nje ose dy shtepive rimore apo strehimore,si edhe komplekse shtepishe dhe strehimoreve ne zonat rurale prej te cilave do te perfitojne vete vendasit.

2. Pasqyrimi i tregut të turistëve dhe drejtimet në të ardhmen

Per sa i takon qellimit te vizitave se turisteve, analiza e tregut te turisteve ne vend tregon variacione te konsiderueshme ne varesi te tregut burimor. Shumica e mysafireve nga Serbia, Kosova dhe Mali i Zi kane ardhur per te vizituar te afermit dhe miqte, ndersa shqiptaret më shpesh vijne per te pushuar .Ka nje shkalle te larte te vizitave nga miqte dhe te afermit nga vendet e tjera. Jo me pak te rendesishme jane vizitat e natyres se biznesit .

Nga pasqyrimin e mysafireve dhe vizitoreve, rajoni i Dibres tani për tani vizitohet me shume nga cifte ose individe me nga nevoja për turizem banjor. Profili i mysafireve jane turiste vendas apo turiste nga Shqiperia fqinje dhe shume pak vizitore nga vendet e tjera nga rajoni - Serbia , Mali i Zi , Sllovenia etj.

Pervec turizmit banjor i cili arrin te mbaje nje pjese te mysafireve per ndeje prej shtate dhe me shume dite qendrimi, rajoni nuk ofron opçione te tjera per pranimin e turisteve nga profile te tjetra per nje nivel kohor më te gjate.

Koheve te fundit krijohet tradita per vizite te banjave edhe nga familje te tera, gjithnjë me qellim qe te rritet numri i mysafireve qe do te qendrojne me gjate dhe pa disponim që të jenë në funksion te sherimit, por si preventivë per te ruajtur shendetin dhe mireqenien e per gjithshme. Perseri, nevoja per te ofruar sherbime te tipit wellness ose të qendrave për fitnes, si edhe ndryshime të tjera që mund ti ofrojë rajoni, theksohet si domosdoshmeri qe nuk mund ti leshohet ne menyre qe banjat jene terheqese per familjet të tëra ose edhe për grupe te te rinjve.

Rajoni i Dibres dije te terheq edhe grupe spontane te te rinjve per ciklizem dhe sportet e tjera, por keto vizita jane zakonisht turne nje ditore. Tendenca eshte që të gjendet nje menyre se si te pasurohet oferta per te rintje deri 29 vjet te cilet jane ende ne kerkim per nje sport eksitus qe mund te ofroje ky rajon .

Si e pashmangshme imponohet konkluza se ne rajonin e Dibres, domosdoshmerisht duhet te krijohen kushtet per nje tranzicion nga vizita nje- ditore, si edhe vizitat te cilat ne mesatare zgjasin mes 2-3 dite, te kalohet ne vizita qe do ti mbajne mysafiret 7 e me shume dite te qendrojne ne rajon. Veshtrim i tregut te turisteve ne vendin tone tregon se jo vetem mysafiret qe pushojne me shume dite , por edhe mysafiret njeditor edhe ne nje mase me te vogel edhe ato turistet tranzit, kontribojne ne menyre te konsiderueshme ne ekonomine me shpenzimet e tyre . Megjithate , rajoni ka nevoje per zhvillimin e turizmit ne te dy drejtimet. Prandaj ne kuader te strategjise ju jepet rendesi e barabarte programeve te qe ju kushtohe pushimeve shumeditore si dhe vizitave njeditore dhe ekskursioneve.

3. Marketingu dhe promovimi i ofertës turistike

1. Ndertimi i nje imazhi te pershtatshem per destinacion

Rajoni rrëth malit të Deshatit nuk eshte ende i zhvilluar dhe i promovuar sa duhet si brenda ahtu edhe jashte vendit. Nese perjashtohen banjat ne Diber dhe qendra skijatore në Mavrove, rajoni ende nuk i perdon dhe nuk i zhvillon potencialet e tija ne fushen e turizmit. Qe te mund ta zhvillon kete sektor, Dibra dhe Mavrova duhet ne fillim ti zhvillojne potencialet e tyre ne fushen e turizmit rural dhe malor, me te gjithe prioritetet dhe projektet te numeruara me pare.

Rajoni duhet ta projekton imazhin e tij ne nivel kombetar dhe nderkombetar. Ketu parashihet nje shqyrtim i atraksioneve kryesore ne rajon sic ishin ato te permendurat (ujevara Duf , liqeni Lokuv ,zona e Lures me disa nga liqenet akullnajore, dy shpellat e permendura – Vrima e Ariut dhe shpella e Kristalte, pastaj lokacionet e fshatrave rurale ne Gari, Jance, Galicnik etj), si edhe mundesite per përfshirje ne sportet dhe aktivitetet e ndryshme - ciklizem, kajak, ngjitje në male etj .

Pjesa me e madhe e kesaj detyre eshte krijimi i nje imazhi brendimi te fuqishem per destinacionin rrëth malit Deshat, ne te cilin mund te promovohet edhe destinacioni si nje teresi me produktet e tija kryesore te turizmit – turizmi skijor dhe banjor dhe produktet perberese dhe sherbimet qe mund te merren ne rajon. Per ta bere kete , eshte i nevojshëm fuqizim i sektorit turistik të rajonit.

2. Hulumtimi i tregut dhe grumbullimi i informatave

Rajoni duhet, ne emer te sektorit te turizmit ne per gjithesi, ti hulumton tregjet ekzistuese dhe potenciale . Kjo do te kryhet me mbledhjen e informatave te drejtperdrejta dhe te terthorta mbi turizmin ne rajon dhe ne vend .

Aty janë të përfshira statistikat dhe profilet e mysafireve; te dhenat per faktoret e shfrytezimit / permbushjes të kapaciteteve; te dhenat mbi shpenzimet ; Ekzaminimi-hulumtimi i tregjeve individuale apo i segmenteve; etj

Kryesisht ne pjesen me te madhe mund te perdoren te dhenat e agjencise per promovimin dhe mbeshtetjen e turizmit, e cila i analizon keto te dhena per te identifikuar tendencat e tregut , te perqatise parashikimet per rritje dhe per te identifikuar mundesite per zhvillimin e produktit per te gjithe vendin.

Brenda suazave të rajonit, kete duhet te beje subjektet lokale te biznesit ne fushen e turizmit - hotelet, asociacionet dhe shoqerite ,si dhe operatoret ekzistues turistik.

Per rajonin e Mavroves , krahas mysafireve te vendas,sa për vleresim jane mare tregjet burimore me medha ne nivel nacional,te paraqitura sipas kombesise per periudhen midis viteve 2008 dhe 2012. Ato jane vendet si: Serbia, Greqia, Turqia, Bullgaria etj . sic janë të paraqitura ne tabelen e meposhtme

Tabela nr. 4: 7 tregjet më të mëdha të regjistruara për vizitorë të huaj

Radhitja	Vendi i origjinës	Regjistrime në total për periudhën 2008 – 2012
1	Sërbija	190.000
2	Greqia	160.000
3	Turqia	145.000
4	Bullgaria	100.000
5	Shqipëria	85.000
6	Sllovenia	70.000
7	Hollanda	70.000

Burimi:Turizmi në Republikën e Maqedonisë 2008-2012, Enti shtetëror për statistikë-qershori 2013

Pastaj vijon Kroacia, Gjermania, SHBA-të, Italia dhe te tjeter. Kryesisht keto jane vizitoret kryesor ne rajon dhe ketyre tregjeve duhet tju qasemi me promovim te perfokuar dhe marketing te brenduar te sherbimeve.

3. Fushatat e marketingut dhe promovimi

Fushata dhe promovime adekuate do të bëhen për mysafirët nga tregjet e ndryshme per te rritur ndergjegjesimin për gjithë spektrin e atraksioneve dhe përbajtjeve të ofruara nepermjet reklamave , mardhënieve të vazhdueshme me publikun dhe shpërndarje e informatave . Kjo mund te behet permes disa mediave ekzistuese - shperndarje e materialit te perbatitur reklamuese , broshura dhe katalogjet, reklama televizive, reklama ne median e shkruar etj. Jo me pak i rendesishem eshte promovimi dhe fushata qe mund te behet permes mediave moderne per informimin publik, vecanerisht rrjetet sociale qe jane efikas por edhe mediume te fuqishme per te promovuar produktet e turizmit ne rajon.

4. Program më i gjërë për menaxhimin e destinacionit

Ne kete pjese do te perpunohet një pjese e programit per komuniteten me te gjere per te vene ne veprim të zhvillimi te turizmit ne per gjithesi, si dhe zhvillimin e turizmit rural dhe malor. Ketu perfshihen pjesa per mbrojtjen e natyres dhe mbrojtjen e mjedisit, pastaj pjesa e mjedisit te ndertuar, zona e ndërlidhjes me rruget dhe infrastrukturen tjeter te nevojshme, sherbimet per turistet dhe keshtu me radhe.

Infrastruktura rrugore

Ne kete pjese , eshte shume e rendesishme te sigurohet infrastruktura e nevojshme rrugore per qasje me te mire deri te vendet turistike, si edhe zgjidhja e problemit me transportin publik apo sigurimi i rrjetit te transportit ne kuader te qytetit dhe rajonit .

Ky rrjeti i transportit duhet te siguroje një sistem krejtësisht të intergruar dhe të dukshëm i cili do tju mundësojë vizitoreve per te udhetuar ne menyre te sigurte dhe te qete dhe sa me lehte te mund te udhetojne nga rajonin e Mavroves drejt rajonit te Dibres dhe anasjelltas.

Si projekte te mundshme afatgjata ne projektet e infrastruktureve rrugore te identifikuara jane projektet në vijim :

- Zgjerimi dhe rindertimi i drejtimi rrugor Diber - Mavrove , sepse kjo eshte një rruga e ngushte dhe ne disa vende mjaft e demtuar ; trafiku zhvillohet me veshtiresi , sidomos ne kushtet e dimerit.

- Te perforcohet infrastruktura rrugore e rrugeve lokale ne dy komunat, sidomos sektori deri te lokacionet qe lidhen me lokacionet e rendesishme turistike (si shembull mund te permendim rrugen lokale qe con rreth liqenit te Mavroves)
- Per qytetin e Dibres vecanerisht eshte e rendesishme te ndertohet rruga qarkore (rreth e përqark) per trafikun tranzit qe te con per ne Republiken e Shqiperise dhe vendkalimin kufitar Blate; Kjo eshte vecanerisht e rendesishme per tju shmangur trafikut e cili tanj kalon permes qytetit dhe krijon bllokim te trafikut, e cili me rritjen e pranise se turisteve mund te behet nje pengese qe do te pengojne zhvillimin e turizmit ne rajon .

Rruajtja e natyres dhe mbrojtja e mjedisit jetësor

Mjedisi natyror eshte nje faktor kyc per zhvillimin e ardhshem te turizmit ne rajon. Ne kete kontekst domosdoshmerisht e rendesishme eshte ruajtja e natyres dhe burimeve natyrore si edhe te mbrohet dhe permiresohet mjedisi jetesor

Duhet te kihet parasysh se per lokalite te caktuara ,Ministria e mjedisit dhe planifikimit hapsinor eshte plotesish pergjegjese per menaxhimin dhe mbikeqyrjen e zonave te mbrojtura dhe specieve te mbrojtura .

Per me teper , Ministria e bujqesise, pylltarise dhe ekonomizimit me ujërat eshte pergjegjese per menaxhimin e pyjeve dhe mbrojtjen e pyjeve jashte zonave te mbrojtura ,si dhe per te rregulluar gjuetine dhe peshkim dhe mbrojtjen e bimeve (nen mbrojtjen e bimeve nënkuptohen mbrojtja e bimeve bujqesore).

Ne përputhje me Ligjin per mbrojtjen e natyres (" Gazeta Zyrtare " , nr . 67 / 04) , parqet nationale jane shnderruar ne Institucion te parqeve nationale, te cilat jane pergjegjese per menaxhimin e parqeve nationale . Mbikeqyrjen administrative ne punen e tyre e kryen Ministria e mjedisit jetesor dhe planifikimit hapsinor,Kurse shërbimi (Departamenti) i mjedisit jetesor (ne kuader te Ministri se mjedisit jetesor dhe planifikimit hapsinor) kryen mbikeqyrje profesionale per aktivitetet e saja.

Drejtoria e mbrojtjes se bimeve dhe Inspektorati shteteror per pyje dhe gjueti jane organe ne perberje te Ministri se bujqesise, pylltarise dhe ekonomizim me ujrat. Te gjitha keto organe dhe institucionet duhet te vihen ne sherbim te mbrojtjes se mjedisit dhe te shfrytezimit te tij per qellime te turizmit.

Ne kete kontekst, ne duhet te marrin ne konsiderate disa leje te menaxhimit dhe operimit me lokalitete qe duhet te sigurohen qe te mund zonat e mbrojtura te vihet ne funksion per disa produkte te vecanta turistike. Gjithashtu, jo me pak e rendesishme, eshte zhvillimi dhe mirembajtja e standardeve te caktuara dhe shume te ndertuara per higjenen, për menaxhimin me mbeturinat etj.

Si projekt me i rendesishem vecohet projekti per pastrimin e disa deponive te egra-te palejueshme ne periferine e Dibres , si edhe projekti me i madh peri deponine e qytetit , i cili ndodhet ne rrugen qe con ne piken kufitare, e cila nuk eshte e rrethuar sic duhet as qe i ploteson standartet dhe parametrat e duhura per deponi sanitare.

Mjedisi i ndertuar jetesor

Në këtë pjesë është perfshire menaxhimi i infrastruktures publike, ndertesave dhe objekteve publike qe jane jetike per pervojen e vizitoreve si ne estetiken e tyre ashtu edhe ne funksionalitetin e tyre. Per me teper kjo perfshin rruget lokale dhe trotuaret, gardhet, WC-te publike, koshat e plehrave, ndricimin, etiketimin e duhur te ndertesave, Tabela adekuate udhërrëfyese dhe keshtu me radhe.

Si projekte me te rendesishme veçohen projekte te listuara ne tabelen e meposhtme.

Me kete pjese te projekteve ngajeta urbane perfundon cikli i krijimit te strategjise per zhvillimin e turizmit rural ne rajonin malor te vargmaleve te Deshatit.

Tabela nr.5: Projekte për jetesë urbane

- Përgaditja dhe zbatimi i standardeve për pamjen dhe estetikën e ndërtesave në qytet,por edhe objekteve rurale që do të ndërtohen si lokalitete turistike
- Përmirësimi i gjendjes së ndriçimit në qytetin e Dibrës dhe në lokacionet më të rëndësishme për zhvillimin e turizmit - Mavrovë, por edhe për disa vende rurale
- Përmirësimi i gjendjes me trotuaret, zonat e këmbësorëve, shtigjet për biçikleta - ndërtimi dhe rehabilitimi i tyre
- Vendasja e koshave për mbeturina dhe sistem i organizuar i borllëk
- Ndërtimi i një sistemi i tabelave rruore për të gjitha objektet dhe lokacionet e rëndësishme për zhvillimin e turizmit
- Ndërtimi i një sistemi të praktikave për zero-tolerancë për shkelësit e higjenës publike
- Vendasja e praktikave për inspektimin e cilësisë së kushteve të banjove publike, ndriçimin, vendosjen e koshave të plehrave etj.

Referencat dhe permbajtjet e shfrytezuara

1. Strategjia nationale për zhvillimin e turizmit 2009 – 2013, botim i Qeverisë së republikës të Maqedonisë- qershor 2009
2. Programë për zhvillimin e rajonit jugperëndimor të planifikimit 2010 – 2015, Qendra për zhvillimin e rajonit jugperëndimor të planifikimit – viti 2010
3. Programe per zhvillimin e rajonit të Planifimit për Pologun 2009 - 2013, Qendra për zhvillimin e rajonit te Planifimit per Pologun – dhjetor 2010
4. Mapimi – përcaktimi i resurseve nazyrore dhe trashëgimisë kulturore në rajonin e Dibrës, Preda plus – 2013
5. Plan akcional për mjeshterin letësor për komunën e Dibrës – i publikuar në qershor 2009
6. Zhvillimi i qëndrueshëm 2013, Enti Shtetëror i statistikave – botimi 2013
7. Turizmi në Republikën e Maqedonisë 2008 – 2012, Enti Shtetëror i statistikave - qershor 2013
8. Rajonet në Republikën e maqedonisë,Enti Shtetëror për statistikë,botimi 2013
9. Anketim vizitorëve të jashtëm në kalimet kufitare,Enti shtetëror për statistikë – botimi i vitit

Ky publikim eshte i pregaditur me ndihmen e Unionit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e Fondacionit për zhvillim të bashkësisë Shtip, dhe Qendrës për zhvillim të qëndrueshëm të bashkësive Dibër dhe në asnjë mënyrë nuk i pasqyron pikëpamjet e Unionit Evropian.

Projekti: Zhvillim i qendrueshem ne rajonin e malit Deshat: Grupe active locale - Deshat

Person kontakti: Nevenka Longurova Girova

Rr. Front ii Sremit bb

tel./faks: 032 383 116

e-mail: ngirova@frlz.org.mk

www.frlz.org.mk